

ŐRISZENTPÉTER

2019.

A fejezetek szerzői, források

Őriszentpéter története: Benczik Gyula, dr. Zágorhidi Czigány Balázs

Természeti szépségek: dr. Szépligeti Mátyás (A növényvilág ritkaságai), dr. Szentirmai István és Faragó Ádám (Az állatvilág különlegességei), Györke Roland (Nagyvad fajaink), Havas Márta (Tájképi jellegzetességek),

Természetközeli élmények: dr. Szépligeti Mátyás (Bárkás-tó), Ifju Adrienn (Parkerdő), Őr Zoltán (Park és játszótér, Őrségi Termelői Piac)

Épített örökség: dr. Szentirmai István (Szeres településszerkezet)

Rendezvények: Őr Zoltán (Őrségi Vásár, Őrségi Tökfesztivál, Szentpéteri Esték, Őrségi Félmáraton) Sülyi Péter (Hétrétország),

Ifju Adrienn (Őrségi Kerékpáros és Terepfutó Fesztivál)

Egyéb források: Az Őrség helyi értékei c. kiadvány; Őriszentpéter Kincsei c. tanulmány; Őriszentpéter történeti értékei c. tanulmány; Wikipedia

A fotók készítői

Simon Attila (Címlap), Ábrahám Levente (21), Faragó Ádám (37), Ifju Adrienn (49/a), Kovács-Mesterházy Viktória (47), Havas Márta (1,2,3,5,7,8,9,10,11,13,14,22,27,39,50), dr. Markovics Tibor (25), Mesterházi József (26, 28-36), Erdő-Tóth Zsófia (48), Kemencei Ilona (15,16,17,18,19,20,24,38,40,41,42,45,49/b,51,57-64,65,67,68,71,73,74), Őrségi Nemzeti Park Archívum (12), dr. Szépligeti Mátyás (4,6), Györke Diána (66), Pozsár András (70,72), Simon Attila (69), Őr Zoltán (43,44,55,56)

Szerkesztő

Őr Zoltán

Projektmenedzser

Ifju Adrienn

Díszítő grafika

Tóth László

Fordítás

Nyelvhatár Bt.

Szerkesztés, tördelés, nyomdai előkészítés és nyomdai munkák

Szentmihályi Nyomda Kft.

Felelős vezető: Szentmihályi Csaba

Szívből köszönjük valamennyiük segítségét!

Felelős kiadó

Őr Zoltán polgármester, Őriszentpéter Város Önkormányzata

ISBN: 978-615-00-2135-5

Megjelent 1000 példányban magyar és angol nyelven.

ELŐSZÓ

Kedves Olvasó!

Őriszentpéter és az Őrség nevének említése hallatán megannyi szépség, élmény és misztikum keríti hatalmába a képzeletünket. Az elszármazottak azonnal erős honvágyat éreznek, vendégeinket pedig büszkeséggel tölti el, hogy jártak már itt, ismerik a tájat, az itt élő embereket és az is, hogy megfordultak egy-egy rendezvényünkön vagy túráztak akár gyalogosan, akár kerékpárral a páratlan természeti és épített környezetben. Ők valami varázslatos módon azonnali kötődést éreznek, könnyen és gyorsan válnak településünk és a térség barátaivá. Mi itt élők természetesen tekintjük ezt a valamennyiünket körbevevő csodát, hiszen a mindennapjaink része. Ugyanakkor szerencsére hajlandóságot is mutatunk arra, hogy újból és újból rácsodálkozzunk szülőföldünk nem mindennapi szépségére.

Talán éppen ezért a világ legnehezebb dolga Őriszentpéterről és az Őrségről elfogultságmentesen írni. Ez a fajta tépelődés szerencsére nem kell, hogy sokáig tartson, hiszen semmi nem kényszerít arra, hogy az ember a saját érzéseit ne szője bele a látásmódjába. Másfelől ezt a terhet nagy részben leveszik a vállamról a különböző fejezetek nagyszerű szerzői, akik a szakmaiság kiemelkedően fontos kritériumát is könnyedén teljesítik. Harmadrészt pedig szeretett településünk minden objektív szempontrendszer szerint is kiemelkedően teljesít és becsülettel megállja a helyét, így akár az elfogultság mellőzésével sem kellene igazán komoly kockázatot felvállalni.

A könyv elkészítésének célja egy olyan reprezentatív kiadvány létrejötte, amely méltó módon mutatja be nem csak egyszerűen a helyi látnivalókat, hanem mindazokat a helyi értékeket - Őriszentpéter kincseit -, amelyek Őriszentpéter és az Őrség iránti szeretetünket és elfogultságunkat táplálják. A kiindulási alapot korábbi kutatási eredmények jelentik, hiszen a Hungarikum-pályázatok segítségével már gazdag forrásanyag gyűlt össze természeti és történeti értékeinkről is. Emellett országos hírű rendezvényekkel is büszkélkedhetünk, amelyek szintén nem maradhatnak ki az értékleltárból, de a helyi lakosság értékteremtő munkája is vitathatatlanul gazdagítja a gyűjteményt. Azonban még így is bizonyosan maradnak ki olyan fontos dolgok, amikre ugyan közösségi szinten is büszkék lehetünk, mégis valamilyen okból nem férhettek bele a tematikába.

A legnagyobb kihívást ugyanis éppen a könyv tematikus struktúrájának kialakítása jelentette. A történeti áttekintés után a témakörök a természeti szépségeink bemutatásával kezdődnek, aztán egyre hangsúlyosabb szerepet kap az emberi alkotómunka, míg nem Őriszentpéter személyes története a nagyrendezvények bemutatásával zárul. A struktúrán belül az egyes fejezetek logikailag egymáshoz kapcsolódnak és sokszor átmenetet jelentenek a nagyobb tematikus blokkok között is. A könyv fotóalbum jellege szintén nem véletlen. A csodálatos fényképek ugyanis a szöveg által megihletett képzeletünket fénysebességgel teleportálják a valóság-közelé élményekig.

Bízom benne, hogy a könyv lapjainak forgatása kellemes emlékeket idéz fel az olvasóban és éppen olyan szép élménnyel ajándékozza meg, mint amilyet az Őriszentpéter Kincsei album összeállítása jelentett nekünk!

Ór Zoltán
polgármester

FOREWORD

Dear Reader,

When hearing the names of Óriszentpéter and the Órség mentioned, a myriad of beauties, joyful memories and mystique will take hold of our imagination. Those who have moved from here will at once feel homesick, while our visitors will be proud of having spent some time here, knowing the landscape and the people living in the region, and also of participating in one or more of our events, or hiking or cycling in the unrivalled natural and built environment. They instantly feel a bond in some magic way and easily and quickly become friends of our settlement and region. We, who live here, take this all-embracing wonder for granted, as it constitutes our everyday lives. At the same time we are luckily also inclined to marvel again and again at the exceptional beauties of our motherland.

Therefore, it is maybe one of the most difficult things in the world to write about Óriszentpéter and the Órség region without partiality. Fortunately, this sort of dilemma should not last long, because nothing compels me to stop weaving my own feelings into the way I see the world. On the other hand, I am to a great extent relieved of this dilemma by the excellent authors of the individual chapters who fulfil with ease the extremely important criterion of providing professionally correct descriptions. Furthermore, our cherished settlement also performs outstandingly according to every objective set of criteria and stands its ground firmly, so it would not be too risky to look at things impartially.

The purpose of compiling this book has been to make a representative publication that would worthily present not only the local sights, but also the local values, the treasures of Óriszentpéter that nourish our love and partiality felt towards Óriszentpéter and the Órség region. Our starting platform is comprised of the results of previous research, as a rich body of source materials has been compiled also about our natural and historical values thanks to the Hungarikum-competitions. In addition, we can also pride in events of nationwide fame that should also be included in the list of values, but the creative work of the local population certainly also adds to our collection of values. However, in spite of all efforts and intentions, there will probably be important things that we can pride in at a community level, but for some reason could not find their way into the topics discussed.

And this brings us to the point that in fact it was the shaping of the book's theme structure that posed the greatest challenge. The historical overview is followed by topics introducing the natural beauties of the region. Thereafter themes placing more and more emphasis on human creative work follow, while the final section contains a personal account of Óriszentpéter's history and the presentation of our major events. Within the theme structure the individual chapters are linked logically and sometimes also form a transition between larger blocks of topics. The photo album feature of the book is also no accident. The wonderful photos will teleport our imagination inspired by the book's text at light speed into near-real experiences.

It is my hope that turning the pages of this book will evoke pleasant memories in the reader and present them with an experience just as wonderful and joyful as the experience we could enjoy during the compilation of the album The Treasures of Óriszentpéter.

Ór Zoltán
Mayor

ŐRISZENTPÉTER TÖRTÉNETE

HISTORY OF ŐRISZENTPÉTER

Az első települési emlékek a római korból származnak. A területen a Zala egyik fontos átkelőhelye volt. Őriszentpéter ma kétségtelenül az Őrség központjának tekinthető, de ez egy hosszabb történelmi folyamat eredménye. Eredetileg talán nem is volt központja a kistájnak, de maguk az Örök a mai Szalafő és Őriszentpéter környékén csoportosultak, nem véletlenül nevezték őket a korai időkben Zalaőröknek vagy Zalaőőröknek.

A szentpéteri csata korabeli metszeten

Nem lehet tudni pontosan, hogy mióta templomos hely, de feltehetően **1230 – 1240 környékén** építették a mai templom román stílusú részét az örök és őrnagyuk. Védőszentjének kiválasztása bizonyára szintén nem lehetett véletlen, hiszen az ország nyugati határának kapuját és annak kulcsait vigyázó Zalaőőrök birtoka volt.

1364-ben I. Lajos király Őrnagy Miklós fiát, Sáska Pétert veszi ki a zalaőőri (*Zalafewewr*) szolgálat alól, és a Vas megyei Szentpéterben (*Zempetur*) bírt birtokrészeivel a nemesség sorába emeli. Ennek az eseménynek köszönhető Őriszentpéter első okleveles említése.

Őriszentpéterrel a középkor folyamán csupán mint az őrségi tartomány egyik településével találkozunk. Az egyetlen jelentősebb adat arra vonatkozik, hogy **1497-ben** Őriszentpéteren lakik az a személy, aki az őrségiek „képviselője, magyarul őrnagy” (*negotiatorem vulgo EwrNogh*).

Szentpéter valójában **a török időkben** vált központi helyé, amikor a Csákány-Muraszombat út jelentősége megnőtt. Újból háborús időszak érkezett el másfél évszázadra. A táj katonai funkciót kapott: a Rába-vonalán megállapodó hódoltsági határ előterében lévő Őrség a Csákány és Körmend, sőt, Németújvár, Batthyány-várak elővédje lett.

1550-körül erődítést nyert a szentpéteri templom (*castellum*), de jelentősége eleinte csekély lehetett. Sőt, 1590-ben még le akarták rombolni a templomot. Kanizsa vesztesével mindez egy csapásra megváltozott. A végvár gyalogos és lovas katonái, hajdúi 50-50 fő feltöltött létszámban lassanként átfurmálták az Őrség társadalmát és gondolkodását. Bármilyen csekély hajdú kiváltságot engedélyezett is Batthyány Ádám a szentpéterieknek, az mindenképpen a jobbágyszolgáltatások mérséklését jelentette. A vitézi élet az életveszélyen kívül jókora mozgásszabadságot hozott, ami a hódoltsági és a hódolatlan területek közötti forgalomban saját hasznukra fordítottak. Szűrszabó céhlevelet nyertek ki földesuruktól 1648-ban, ami feltehetően a hajdú posztóellátmányához köthető. Ők ezt ügyesen az egyébként jobbágyoknak (így az őrségieknek is) tiltott kereskedelemre, utazásokra használták fel Ljutomirtól (Szlavónia) Nagyszombatig, és jókora ismertséget szereztek. A hadi szolgálat segítette az írástudás elterjedését, seregdeákok szolgáltak minden végvárban, az Őriszentpéteriben is, sőt, néhány hajdú maga írta kérvényét, jelentését a földesúr tisztartójának – a Batthyány levéltár missilis-gyűjteményének tanúsága szerint.

A gondolkodásmód változást mindenekelőtt azonban a reformáció elterjedése hozta meg. Szalafői Sidó Tamás szentpéteri pap **1538-ban** még a templom északi falához illesztett, Kozma és Damján tiszteletére szentelt temetőkápolnát épített, ekkor ő feltehetően még katolikus. Később azonban csatlakozott református Batthyány Boldizsárhoz, megházasodott, birtokot és nemesi státuszt szerzett, szabadon végrendelkezett. Feltehetően ő bővítette a szentélyt is keleti irányban. Őt tekinthetjük az őrségi reformáció első képviselőjének. A protestantizmus azóta megszakítatlan hagyomány e tájon.

Az imént említett hajdúk és kései leszármazottaik is nagyban hozzájárultak az őrségi öntudat megerősödéséhez, melynek alapja a református vallás és a jobbágyoknál kedvezőbb szabad-

ságok megőrzése volt. Erre alapultak az őrsgiek Batthyányak elleni küzdelmei, amelyek egészen a jobbágyszabadításig tartottak, és Óriszentpéter mindig kiemelt helyet kapott benne.

A szentgotthárdi csata (**1664**) után hamarosan a végvári hajdúkat elbocsájtották. A szentpéteriek is, hasonlóan társaikhoz, aligha akartak visszatérni a kettős adóztatás terhére nyögő, robotoló jobbágyok közé. 1678-ban tört ki az Őrség lázadása, melyet véglegesen csak a pozsonyi országgyűlés idejére sikerült leverni.

A **XVII-XIX. századokon** végig húzódó pereskedések a földesúrral szerencsére bőséges adattal szolgálnak a település múltjának feldolgozásához. Ezekből kiderül, hogy a többi településsel együtt tiltakozik a terhek növekedése ellen, de az is, hogy jobban viseli azokat. A falu egyre gyarapodik, népessége nő, foglalkozási szerkezete pedig egyre inkább a mezővárosokéra kezd hasonlítani.

A **XIX. század elején** egy feljegyzés tanúsága szerint Óriszentpéter mezőváros, bár az átlagosnál kevesebb szabadságjoggal, ugyanakkor jelentős marhavásárai vannak. Ez már komoly bizonyíték lenne, de sajnos, hamar el is veszett a városi cím: Fényes Elek, a híres magyar statisztikus a század közepén már ismét mint falut említi Óriszentpétert. Az előrelépés egyik útja az iparosodás, a gazdasági fejlődés, a másik pedig, az előbbitől nehezen elválasztható módon, a járasszékhely szerepkör elérése.

1884-től 1945-ig változó illetékességi területtel csendőrség működött Óriszentpéteren. Ezt később rendőrség váltotta fel, illetve a belügyi szervek egy másik fegyveres testülete, a határőrség.

1949-től határőr század, majd zászlóalj, majd a szomszédos országokkal fennálló külpolitikai helyzet enyhülésével ismét század, végül már csak határvadász őrs működött a községben.

Posta **1864-től** működik a településen, amely már abban a korban fontos szerepkört jelentett egy-egy székhely település számára, napjainkban pedig újból felértékelődik a kistelepülések postahivatalainak bezárása, a mozgó posták megszervezése idején.

Az állami közutakat kezelő szervezetnek csak Trianon után telepedett meg egy egysége a faluban, amely 1950-ben megszűnt, de a fent említett egyéb hivatalokkal, állami szervekkel együtt ez is azt jelezte, hogy a hatalom Óriszentpétert a lehetséges központok között tartja számon.

Természetesen a lakosság, a civil szféra is sokat tett a fejlődés és a központi szerepkör megerősítése érdekében, hiszen takarékpénztár, ipartestület, különböző gazdálkodó és iparos szervezetek, illetve polgári egyesületek alakultak, kiemelve a községet a környezetéből.

1950-ben ismét téma az őrégi járás ügye Óriszentpéter központtal, de aztán megint, sokadszor elmarad, még ha más-más okokból is.

1963 – 1970-ig gimnázium működött Óriszentpéteren.

1971-ben egy nagyszabású közigazgatási reform keretében Óriszentpéter nagyközségi státuszt kapott, ami ismét a kvázi-városi helyzetének elismerése, bár központi szerepkörök ekkor nem az egész Őrségre, hanem csak szűkebb környezetére terjednek ki.

A járások megszüntetése után kialakított városkörnyékek rendszerében Óriszentpéternek nem jutott szerep, de hamarosan ezeket is felváltották a kistérségek. Vas megyében először hét, aztán pedig további kettő alakult. Ennek értelmében Óriszentpéter újból központként került elismerésre.

1981. június 26-án az Őrségi Baráti Kör Prém Jenő vezetésével útjára indította az Őrségi Vásárt, amit akkor még Őrségi Napokként említettek. Ezzel nem csak a korábbi vásárok életre hívása történt meg, hanem az Őrség turizmusának felélénkítése is jelentős lendületet kapott és a kezdeményezés utat nyitott a térség valamennyi rendezvénye előtt.

2002. márciusában a természetvédelmi törekvések elismeréseként óriszentpéterei központtal megalakult az önálló Őrségi Nemzeti Park.

2005. július 1-ével Óriszentpéter Városi státuszt kapott. Óriszentpéter központi szerepét erősítette a modern közigazgatás kialakulása (bár a vágyott célt, hogy járási székhellyé váljon,

nem érte el) és az őrségi vasút megépítése. Tovább erősítette ezt a folyamatot a közelmúltban a vidéki turizmus, a turisztikai fejlesztések és a természetvédelem intézményrendszere is (Őrségi Nemzeti Park). Végül a település központi szerepét a városi cím elnyerése tette egyértelművé. Ugyanebben az esztendőben Mentőállomás létesült Őrszentpéteren, hivatalos átadására a várossá válás tiszteletére rendezett ünnepség keretében került sor.

2006-ban Okmányiroda nyílt az önkormányzat épületében és befejeződött az Óvoda és az Iskola épületének a felújítása.

2010-ben multi funkciós közigazgatási intézménnyé válva befejeződött az Önkormányzati Hivatal épületének felújítása, ami a városi státusz első igazán komoly pályázati hozadéka.

2011-ben új Egészségház épült Őrszentpéteren magába integrálva a helyben működő egészségügyi funkciókat, beleértve a 15 település által működtetett Őrségi Orvosi Ügyeletet is. A **2012-es** közigazgatási reform részeként felálló új járási rendszerben Őrszentpéter a Körmendi Járáshoz tartozik.

2014-ben egy energetikai beruházás keretében egy 44 kW-os kapacitású napelemes rendszer került telepítésre négy önkormányzati épületen.

2018. január 1-ei lakosságszáma 1160 fő, amely adattal Őrszentpéter továbbra is Magyarország második legkisebb városa.

The first relics related to settlements originate from the Roman era. One of the important river-crossing points along the river Zala was in this area. Today Őrszentpéter can undoubtedly be regarded as the centre of the Őrség region, but this is the result of a long historical process. Initially, this small region might have existed without any centre, but the Guards themselves were concentrated in what today we know as the neighbourhood of Szalafő and Őrszentpéter, and it was no accident that they were called „Zala Guards” or „Zala major Guards” in those early times. (The word Őrség means “guard”).

*It is not known exactly when this settlement had become a place with a church, but it is supposed that it was **around the period between 1230 and 1240** when the guards and their major built the Romanesque part of the present church. The choosing of Őrszentpéter's patron saint – Saint Peter – was no accident either, as this place had been the eternal land of the Zala major guards guarding the gate – and the keys to it – of the country's western border.*

*In **1364** King Lajos I exempted the son of Miklós Őrnagy (Major) and Péter Sáska from the Zala major guard (Zalafőőr - Zala fewewr) service, and, based on the pieces of property held by them in Szentpéter (Zempetur) in Vas County, raised them to noble rank. This event was recorded in the records at the time, and this is where the name Őrszentpéter was mentioned for the very first time. In medieval times we can only see Őrszentpéter as one of the settlements in the Őrség region. The only more important data is that **in 1497** the person who was the „representative or the major (”Őrnagy”) (negotiatorem wulgo EwrNogh)” of the people of the Őrség lived at Őrszentpéter.*

*Szentpéter had in fact become a central location **in the Turkish times**, when the importance of the road between Csákány and Muraszombat increased. Another wartime period commenced and lasted 150 years. The landscape was given a military function: situated in the foreground of the border of the Turkish occupation running along the Rába river, the Őrség region became the advance guard of Csákány and Körmend, and also of Nemetújvár and the Batthyány-castles.*

***Around 1550** the church of Szentpéter was fortified (castellum), but initially its importance was little. So much so that in 1590 there were plans to destroy the church. However, the situation quickly changed when Kanizsa was defeated. The foot-soldiers, mounted warriors and heyducks of the border castle had slowly transformed the society and way of thinking in the Őrség region. Whenever Ádám Batthyány, the chief bailiff, granted even the tiniest heyduck privilege to the people of Szentpéter, it always resulted in the reduction of corvée (serf labour). The life of soldiers*

and warriors, besides being dangerous, also provided a great deal of freedom of movement, which was turned to their own advantage in the traffic between the areas under Turkish rule and the free regions. In 1648 a charter was obtained from the local squire to establish a guild for making felt cloaks that were probably related to the general felt supplies of the heyducks. Very cleverly the heyducks used this charter for trading and travelling, activities from which serfs (and thus the people of the Órség region) were otherwise prohibited; as a result, these heyducks had become well-known from Ljutomir (Slavonia) to Nagyszombat. Service in the army was instrumental in spreading literacy; there were scribes serving in each border castle, also in that of Óriszentpéter, and, which is more, some heyducks wrote their applications and reports themselves to the steward of the squire, as attested by the collection of sent letters of the Batthyány archives.

However, the changes in the way of thinking had first of all been made by the spread of protestant reformation. **In 1538** Tamás Szalafői Sidó, a priest of Szentpéter's church built a cemetery chapel dedicated to Kozma and Damján, attached to the north wall of the church, so it is supposed that at that time he was still a catholic priest. However, later on he joined the protestant Boldizsár Batthyány, married, obtained an estate and noble status, and made his will freely. It is supposed that it was also he who had the sanctuary expanded in eastern direction. We can regard him as the first representative of protestant reformation in the Órség region. Protestantism has ever since been a continuous tradition in this region.

The heyducks mentioned above and their descendants had greatly contributed to the strengthening of the consciousness of the people in the Órség region, the basis of which was the protestant religion and the safe keeping of the liberties that were more favourable than those of the serfs. The struggles of the Órség people against the Batthyánys had been going on till the emancipation of the serfs and Óriszentpéter had always had an eminent role in those struggles.

After the battle of Szentgotthárd (**1664**) the heyducks of the border castles were soon dismissed from service. The people of Szentpéter, just like other people in the region, hardly wanted to resume their previous conditions and continue suffering under the burdens of double taxation and unpaid labour. In 1678 the Órség Revolt broke out and it could only be subdued by the beginning of the parliamentary session of Bratislava in 1681.

The litigations with squires and landlords throughout the period of the **17th – 19th centuries** fortunately provide abundant data and information for processing the past history of the settlement. These data indicate that Óriszentpéter protested together with the other settlements against the increasing burdens and also that it was bearing the burdens more than the other settlements. With its economy and population growing, the village's structure of trades started to become similar to that of market towns.

According to some official records, **at the beginning of the 19th century** Óriszentpéter was a market town, although with less than average number of liberties, but at the same time it held considerable cattle fairs. This could be a serious evidence for being a market town, but unfortunately this privilege was soon lost: Elek Fényes, the famous Hungarian statistician mentioned Óriszentpéter again as a village in the middle of the century. So, for the village one of the ways forward was industrialisation and economic development, and the other, closely related to these, was to achieve the title of a district seat.

Between 1884 and 1945 a gendarmerie with varying areas of jurisdiction was operating at Óriszentpéter. This was later replaced by the police and the border force, another armed body of the authorities of internal affairs.

From 1949 there was a border force company, then a battalion, and still later, with the improvement of the foreign policy situation among the neighbouring countries, again a company in operation in the village, and finally only a border force section was left in service.

There has been a post office in the settlement since **1864**, and already at that time a post office played an important role in each central settlement; nowadays, when the post offices in smaller settlements are closed down and mobile postal services are being organised, local post offices are valued again. It was only after the Treaty of Trianon following World War I that a section of the national public road management organisation settled in the village, but in 1950 it ceased operation. However, this unit and all the other offices and national bodies mentioned above and already present here indicated that the country's leadership reckoned with Óriszentpéter as a possible regional centre.

The local population and the civil organisations had naturally made great efforts to strengthen the development and the central role of the village, establishing a savings bank, a trade association, various business and industrial organisations, and civil associations to make the village stand out among the rest of the region's settlements.

In 1950 the issue of bringing about the Órség district with Óriszentpéter as its centre was raised again, but it was once again, as so many times before, discarded for a number of reasons.

Between 1963 and 1970 there was a grammar school operating at Óriszentpéter.

In 1971, within the frames of a large-scale administrative reform, Óriszentpéter was granted the large village status, which in fact was again the recognition of its quasi town status, although at the time its central functions covered not the entire Órség region, but only the settlement's more restricted vicinity. In the system of town-neighbourhoods established after ceasing the districts Óriszentpéter had no function, but these administrative units were also replaced soon with the so-called small regions. In Vas County seven small regions were formed at first, with another two established afterwards. Under this scheme Óriszentpéter was again recognised as a centre.

On June 26, 1981 The Circle of Friends of the Órség, led by Jenő Prém, started the Órség Fair, which was then known as the Órség Days. In this way not only the fairs of the old times had been revived, but tourism in the region was also given a great momentum and this initiative had opened the way for all sorts of events.

In March, 2002 the independent Órség National Park was established with Óriszentpéter as its centre, in recognition of the efforts made in the field of environmental protection.

As of July 1, 2005 Óriszentpéter was granted town status. The central role of Óriszentpéter was strengthened by the putting in place of a modern public administration system (although the much-desired objective of becoming a district seat was not achieved) and by the construction of the Órség railways. This process has recently been further intensified by village tourism, other tourism developments and the institutional system of nature protection (Órség National Park). Finally, the central role of the settlement was made unambiguous by granting the town status.

Also in 2005 an Ambulance Station was established at Óriszentpéter which was officially inaugurated during the celebrations held on the occasion of obtaining the town status.

In 2006 an Identification Documents Office was opened in the building of the local municipality and the reconstruction of the Nursery and the School buildings was completed.

In 2010 the reconstruction of the Municipality Office's building, which by then had become a multifunctional public administrative institution, was completed; this had been the first serious result achieved through a competition since getting the town status.

In 2011 a new Medical Centre was built at Óriszentpéter, which involves locally operated medical functions, including the Órség Medical Emergency Service run by 15 settlements.

In the new system of administrative districts introduced as part of the public administration reform of **2012** Óriszentpéter belongs to the District of Körmend.

In 2014, within the frames of a power generation investment project a solar cell system with an output of 44 kW was installed on four municipality buildings.

On January 1, 2018 the population of Óriszentpéter was 1160 persons, which still makes the settlement the second smallest town of Hungary.

TERMÉSZETI SZÉPSÉGEK THE BEAUTIES OF NATURE

A NÖVÉNYVILÁG RITKASÁGAI RARITIES OF THE VEGETABLE KINGDOM

Orchideák

Bár egyesek számára meglepő lehet, de nem csak a trópusokon, hanem az Őrségben, sőt Óriszentpéteren is élnek orchidea fajok. Apró, 1 milliméternél kisebb magjaik nem tartalmaznak szikanyagot, ezért csírázásukhoz, növekedésükhöz talajlakó gombák segítségére szorulnak.

Orchids

Surprising as it may seem, it is not only the tropical areas where species of orchids can live, but also in the Őrség region, and, which is more, specifically at Óriszentpéter. Their tiny seeds, less than 1 mm in size, do not contain cotyledon, therefore they rely on the services of soil-resident fungi for their germination and growth.

1. Agárkosbor

A szárazabb, domboldali sovány gyepeket kedvelő, de üde rétek magasabb fekvésű részein is megtalálható orchidea faj az **agárkosbor** (1. kép), mely nagy számban él az óriszentpéteri református temető melletti parkolóban. Őrségi népi elnevezése a kakukkvirág, melyet a kakukk első megszólalásával egybeeső virágzásáról kapott. Virágai rendszerint lila színűek, de nem ritka a fehér virágú változat és a rózsaszínű átmenetek megjelenése sem.

*Being fond of the drier and lean swards of hillsides, but also occurring in higher parts of fresh meadows, the orchid species called **green-winged orchid** (Picture No.1) lives in large numbers around the car park next to the Calvinist cemetery at Óriszentpéter. In the Őrség region its popular name is cuckoo-flower, referring to its flowering period starting when cuckoos first begin singing. The flowers are normally lilac in colour, but versions in white and pinkish hues are not infrequent, either.*

2. Őszi fűzérteker

Az **őszi fűzérteker** (2. kép) a sovány gyepek nyár végén virágzó, apró termetű, fehérvirágú, ritka orchidea faja. Óriszentpéteren egy kisebb állománya a keserűszeri dombok lankáin fordul elő. A néhány milliméteres virágok kellemes mandulaillatot árasztanak. A virágos szár spirálszerűen csavart, ahogy arról a növény tudományos elnevezése is árulkodik.

*The **Autumn lady's-tresses** (Picture No.2) is a small, white-flowered and rare species of orchid growing on lean swards and flowering at the end of summer. At Óriszentpéter a smaller stand can be found on the slopes of the hillocks at Keserűszer. The flowers of a few millimetres in size give off a pleasant almond scent. The stem holding the flowers is spirally twisted, as suggested by the plant's scientific name (*Spiranthes Spiralis*).*

Az üde és félszáraz gyepekben egyaránt előfordul a fehér alapon mélyvörös színnel pettyezett **sömörös kosbor** (3. kép), melynek jelentős állományai találhatók Óriszentpéter belterületi gyepeiben, elsősorban Keserűszeren és az általános iskola melletti domboldali réten.

*Living in both the fresh and semi-dry swards and grassy areas, the **burnt-tip orchid** (Picture No.3) with its deep-red spots on a white base colour can be found in considerable stands on swards in the inner areas of Óriszentpéter, and primarily at Keserűszer on the hillside meadow next to the elementary school.*

3. Sömörös kosbor

Ligetes, fényben gazdag lomberdőkben, gyümölcsösökben is fellelhető, teljes egészében zöld színű orchidea a **békakonty** (4. kép), mely széles, ovális leveleiről virágtalan állapotban is könnyen felismerhető. Valamennyi eddig említett faj számára fontos, hogy élőhelyüket legalább évente egyszer kaszálják, de a kétszeri kaszálással, és a kaszáláskor a kórók egy részének meghagyásával még jobban kedvezhetünk nekik.

*In grove-like deciduous woods with plenty of light and in orchards we can come across the **common twayblade** (Picture No.4), this totally green orchid that can easily be recognised by its broad oval leaves even in its flowerless state. It is important for all the species mentioned so far that their habitats be scythed at least once a year, but scything twice a year and leaving some of the stems standing would favour them even more.*

4. Békakonty

Láp- és mocsárrétek növénye a **széleslevelű ujjaskosbor** (5. kép), melynek 5–10 cm hosszúságú, lila színű virágzata és sötét foltokkal díszített levele igen impozáns megjelenést nyújt. Gyepeken élő fajként a rendszeres kaszálás fontos számára, de élőhelyének kiszáradására is igen érzékeny. Az évi kétszeri vagy a nyár második felében egyszer végzett kaszálás a számára legelőnyösebb.

*The **broad-leaved marsh orchid** (Picture No.5) belongs to moorlands and marshy meadows. The lilac flowers that are 5–10 cm long and the leaves adorned with dark patches make a really impressive sight. As it is a species growing on swards, regular reaping is important for it, but it is also quite sensitive to the drying out of its habitat. It is best to provide two scythings annually, or a single scything in the second half of the summer.*

5. Széleslevelű ujjaskosbor

6. Kétlevelű sarkvirág

A **kétlevelű sarkvirág** (6. kép) nevéhez híven rendszerint két, egymással átellenes, nagyméretű levelet fejleszt. Virágai fehérek, 1–2 cm nagyságúak, hosszú sarkan-tyúban végződnek. Üde réteken és üde lomboserdők fényben gazdag foltjain, szegélyében, utak mentén májustól-júliusig szórványosan találkozhatunk egyedével.

*Being true to its name, the **lesser butterfly orchid or two-leaved butterfly orchid** (Picture No.6) develops two large-sized leaves positioned opposite each other. The flowers are white, 1–2 cm long, ending in a longish spur. It best grows on fresh meadows and well-lit patches in broad-leaved forests and can be seen sporadically along the sides of roads and paths from May to July.*

7. Széleslevelű nőszőfű

Szintén üde lomberdei faj a **széleslevelű nőszőfű** (7. kép), mely erdőszéleken, erdei utak mentén kerülhet a szemünk elé.

*Also the fresh broadleaved forests are the habitat of the **broad-leaved helleborine** (Picture No.7) that can be seen at the edges of woods and along forest paths.*

Réti virágok Meadow flowers

8. Kígyógyökerű keserűfű

Óriszentpéter rétjein számos értékes és védett növényfaj, köztük szemet gyönyörködtető vadvirágok is élnek. Mocsárrétek, nedves magaskórósok májustól júliusig virágzó növénye a **kígyógyökerű keserűfű** (8. kép). A derékmagasságig is megnövő, rózsaszín virágú növény nagyobb állományai távolról is megkapó látványt nyújtanak. Nevét kígyószerűen tekeredő gyöktörzséről kapta, a népi gyógyászat emésztő-szervrendszeri betegségek és sebkezelés céljára használta. Tőleveleiből a spenót-hoz hasonlóan főzeléket készítettek. Óriszentpéteren, a református temetővel szembeni réteken több száz egyedével találkozhatunk. A magashegységi üde rétek jellemző faja, az ország keletebbre eső területein ritkának mondható.

*The meadows at Óriszentpéter provide habitats for a number of valuable and protected species of plant, including some delightful wild flowers. A typical plant flowering from May to July on marsh meadows and in wet areas with high stalked plants is the **meadow bistort or snake-root** (Picture No.8). The larger groups of this often waist-high plant with its pink flowers are a beautiful sight even from a distance. Its name comes from the twisted rootstock of the plant which had been used in folk medicine for treating the diseases of digestive organs and wounds. Its basal leaves were used in the kitchen just like spinach leaves. At Óriszentpéter, on the meadows opposite the Calvinist cemetery, hundreds of this plant can be seen. It is a typical species growing on the fresh meadows of higher mountains, but in the eastern parts of the country it is quite rare.*

A **kenyérbél cickafark** (9. kép) az őrségi láp- és mocsárréteken kifejezetten gyakorinak mondható, holott a faj országos szinten ritkának számít. A nyár második felétől egészen késő őszig bontja fehér virágait, melyek apró kenyérmorzsákra emlékeztetnek, innen ered magyar elnevezése. Hosszúkas levelei sötétzöldek, aprón fogazottak, szára elérheti az 1 m magasságot. Széleskörű felhasználása ismert a népi gyógyászatban, de rovarriasztó céllal is alkalmazzák.

The **sneezeweed** (Picture No.9) is very frequent in the moorlands and on the marsh meadows of the Őrség region, although in other parts of the country it is a rare species. Its white blossoms, resembling tiny crumbs of bread and giving the Hungarian name of the plant („Crumb of bread” sneezeweed), open from the second half of summer till late autumn. The long leaves are dark green and finely serrated and the stalk can be as high as 1 m. It was widely used in folk medicine and also for the purpose of repelling insects.

9. Kenyérbél cickafark

A **kornistárnics** (10. kép) a mocsárrétek, kiszáradó láprétek jellegzetes faja, mely nyár végén, ősszel bontja szirmait a patakvölgyekben húzódó kaszálókon. Virágszíne egészen jellegzetes, fénylő mélykék: a tárnicsok tudományos nevéből ered az „enciánkék” elnevezés. Természetvédelmi jelentőségét növeli, hogy egy védett lepkeritkaság, a szürkés hangyaboglárka kizárólag e faj virágzatára helyezi petéit.

The **marsh gentian** (Picture No. 10) is a typical species found on marsh meadows and drying moorlands. It opens its petals at the end of summer and in the autumn on meadows lying in stream valleys. The colour of the flowers is very characteristic – a shining deep blue; it is the scientific name of the plant, *gentiana*, from which the name „gentian blue” derives. In respect of nature conservation its importance is enhanced by the fact that a species of butterfly, the *alcon blue* lays its eggs exclusively on the flowers of this species of plant.

10. Kornistárnics

Az őrségi népi néven mocsári liliomként ismert **szibériai nőszirm** (11. kép) vízfolyások mentén, mocsárréteken megjelenő, nagytermetű faj, melynek állományait májusban messziről hirdetik kékeslila színű virágai. Élőhelyei az egykori kaszálók felhagyásával jelentősen megfogyatkoztak, ugyanakkor a gyakori kaszálás vagy erős legelési nyomás is veszélyezteti. A vízfolyások szabályozása miatt számos helyen a kiszáradás fenyegeti.

The **Siberian Iris**, or, as it is known by its common name, **marsh lily** (Picture No. 11) grows along water flows and on marsh meadows; it is a large plant, the groups of which are heralded in May by its blueish-lilac flowers. Its habitats have considerably shrunk due to abandoning natural meadows, while frequent scything or intensive grazing also endangers this species. Due to the regulation of water flows the plant's natural habitats in many places are threatened by drying up.

11. Szibériai nőszirm

Erdei fajok *Woodland species*

A korpafüvek a sekély és savanyú talajú mészkerülő lombelegyes erdei fenyvesek jellemző fajai. Elterjedésüket nagyban segítette az erdők egykori, alomszedéssel, avargereblyézéssel, legeltetéssel való hasznosítása, hiszen a tápanyagszegény, nyílt felszíneken könnyen megtelepedtek. Jelenlegi állományaik jórészt utak mentén és szántók helyén létesített erdei fenyvesekben találhatók.

Óriszentpéter sekély talajú erdőszélein a **kapcsos korpafü** (12. kép) egyedeivel találkozhatunk néhol. A korpafü elnevezést feltehetően sárga színű, finom spóraporáról kapta, melyet a népi gyógyászatban sebhintőporként alkalmaztak az Őrség területén is. A nagy lánggal, füst nélkül eléggő port a tűzijátékok készítésénél is használták. Az egykori használati módok a népi elnevezésekben is megmutatkoznak: jódpor, boszorkányliszt.

12. Kapcsos korpafü

The common clubmosses are typical species in calciphobous mixed coniferous and deciduous woodlands with sour, shallow soil. Their spread was greatly helped by some former ways of using woodlands, such as the gathering and raking of forest litter and straw, and grazing, because this plant could easily „settle” on nutrient-deficient open surfaces. The present stands can mainly be found along roads and paths and in pinewoods planted on one-time farmlands.

*On the shallow soiled edges of woodlands around Óriszentpéter we can sometimes see individual **clubmosses** (Picture No.12) (Hungarian name: „bran grass”). The Hungarian name can probably be attributed to the plant's fine yellow spore powder which was used in folk medicine as a wound powder also in the Őrség region. Burning with big flames without developing smoke, this powder was also used for making fireworks. One-time ways of use are also reflected in some common names, such as iodine powder, witch flour.*

A korpafüvekhez hasonlóan a védett körtike fajok is elsősorban a mészkerülő, lombelegyes erdei fenyvesekben találják meg életfeltételeiket. Fényigényes fajok, a nyíltabb állományrészeket és az erdőszegélyeket részesítik előnyben. Korábbi széleskörű elterjedtségüket szintén a régi korok gazdálkodási gyakorlatának köszönhetnék. Ma azonban a lombos fafajok előretörésével a tápanyagban feldúsuló, fényben szegényebb állományokból kiszorulnak a körtikék. A **kereklevelű körtike** (13. kép) fényes, sötétzöld, kerekded levelei könnyen megkülönböztethetők a jóval ritkább kis körtike nagyobb, kissé „gyűröttnek” ható leveleitől. A bókoló gyöngyvirágos körtike kifejezetten ritka. Levelei hosszúkás-lándzsásak, leginkább a szilvafa levelére hasonlítanak, míg nevéhez hűen, lehajló virágzata a gyöngyvirágra emlékeztető. Az **egyvirágú kiskörtike** (14. kép) ugyancsak rendkívül ritka, apró levelei közt növe szára rendszerint csak egyetlen virágot hoz.

*Just like the common clubmosses, the protected wintergreen species also find their appropriate living spaces mainly in the calciphobous mixed broadleaved and pine forests. These species need much light and thus they prefer more open areas and forest edges. Their former wide spread could also be attributed to the farmland and woodland management practices of old times. However, today, with the broadleaved tree species occupying larger areas, the wintergreen species are being pushed out of forests that have a soil richer in nutrients and a lower light intensity. The **round-leaved wintergreen** (Picture No.13) has bright, dark green round leaves that can easily be distinguished from the larger and a bit „crumpled” looking leaves of the much rarer small wintergreen. The one-sided wintergreen is decidedly rare. Its leaves are long and spear-shaped and very similar to the leaves of a plum tree, while the flowers, as the Hungarian name suggests, are bending down and resemble the lily-of-the-valley. The **one-flowered small wintergreen** (Picture No.14) is also extremely rare, and the stem growing among the tiny leaves normally bears only a single flower.*

13. Kereklevelű körtike

14. Egyvirágú kiskörtike

GOMBÁK
FUNGI

15. Vargánya

kalapról könnyen lefejtethő. Tönkje, akár 15 cm magasra is megnő, vörösesbarna, csíkos, felső részén finom, fehér hálózathalmozódás található. Sokféleképpen elkészíthető: nyersen salátákba, gombalevesnek, vajban párolva köretnek. Legtöbben talán mégis rántva szeretik, de pörköltnek is kiváló. Szárítás és őrlést követően fűszerként is nagyon sok ételhez használják.

Boletus edulis

*It is undoubtedly the best-loved and most favourite species of fungus in the woodlands of the Őrség region. Its growing season is from the end of May till the middle of October. It is the sunny, humid and warmer weather following the rainy periods that urges these fungi to appear. At these times not only the forest paths, but also the forest sections of main roads are full of cars already at dawn. It is still dark, when the most resolute mushroom gatherers start searching, walking many kilometres to find mushrooms and by the time the average gatherers arrive at the forest, their baskets are already full and they happily leave the forest for home. Respecting their searching spirit and resolution, we shall not disclose the exact locations of the best places! Suffice it to say that the most frequent growing areas of **boletus edulis** (Picture No. 15-16) are oak, hornbeam and sweet chestnut forests, but this species of fungus also likes edges of forests and forest clearings that warm up quickly. The cap of this fungus has a chestnut brown colour with a white edge all*

16. Vargánya

Ízletes vargánya

Az őrségi erdők vitán felül állóan legkedveltebb gomba faja. Május végétől október közepéig szedhető. A csapadékos időszakot követő napsütéses, párás, felmelegedő idő csalogatja elő. Ilyenkor nem csak az erdei utak, de a főútvonalak erdei részei is már kora hajnalban feltelnek autókkal. A legelszántabbak még sötétben elindulnak a keresésére, sok-sok kilométert legyalogolnak utána, és mire az átlagos gombaszedő kiér az erdőre, ők már teli kosárral és nagyon boldogan indulnak hazafelé. Pontos helymegjelölést már csak az ő kedvükért sem teszünk! Legyen elég annyi, hogy a **vargánya** (15-16. kép) leggyakoribb termőhelyei a tölgyesek, gyertyánosok, szelídgesztenyések, de kedveli a gyorsan melegedő erdőszéleket, tisztásokat is. Kalapja gesztenyebarna színű, fehér peremű és húsos, átmérője a 12–25 cm-t is eléri. Súlya az 1 kg-ot is meghaladhatja! Fiatalon halvány, később zöldessárga spóratermő rétege csöves szerkezetű, a

around and is meaty. Its diameter can be 12-25 cm, and its weight can exceed 1 kg! When young, it has a pale hue, later it becomes greenish yellow and its spore production layer consists of tubes that can easily be removed from the cap. The stipe can grow as high as 15 cm, it is reddish brown, striped, with a delicate white pattern on the upper portion. It can be used in various ways: you can eat it raw in salads, or use it in mushroom soups, but it can also be sautéed in butter and served as a garnish. However, most people like it dipped in eggs and breadcrumbs and then fried in oil, but it is also excellent as a stew. After drying and grinding it can also be used as a spice and added to many different dishes.

Sárga rókagomba

A **sárga rókagomba** (17. kép) – őrségi nevén „nyulica” – nyáron és kora ősszel jelenik meg a meleg, esős időszakokban erdőtalajon, különösen a sűrű, sötétebb bükk-erdőkben és tölgyesekben. Tölcsér alakú, de szabálytalan, kalapszerűen kiszélesedő felső része fodros szélű. Közepes termetű gomba. Színe sárga vagy világosabb, főleg a bükkösben termett példányok sárgásfehérek. Közkedvelt, kitűnő, jól ismert ehető gomba.

Yellow chanterelle

The **yellow chanterelle** (Picture No. 17) – or “nyulica”, as it is called in the Őrség region - can be seen in warm and rainy periods on forest grounds, especially in dense and dark beech and oak forests in the summer and in early autumn. Its irregular funnel-shaped upper part bulging out like a hat has a wavy edge. It is a medium-sized mushroom. Its colour is yellow or lighter, especially the samples growing in beech woods are yellowish-white. It is a widely popular, excellent and well-known edible species of fungus.

17. Sárga rókagomba

Őzláb gomba

A nagy **őzláb gomba** (18. kép) nagytermetű, feltűnő megjelenésű. Lomb- és fenyőerdőben egyaránt megterem, különösen füves, ritkás, ligetes erdőben, akácosban, bokros helyeken, erdőszéleken. Nyár elejétől késő őszig terem, különösen kora ősszel igen gyakori. Csak a kalapja fogyasztható, mivel a tönk húsa kemény, rostos. Kalapja fiatalon tojásdad, később esernyőszerűen kiterülő, közép-csúcsos púppal, 10–30 cm nagyra nő. Levesnek, rántva, sütve vagy más gombás ételnek egyaránt kitűnő. Fiatalon egyike a legjobb csemegegombáknak, eléggé állóképes és ritkán kukacos.

Parasol mushroom

The large **parasol mushroom** (Picture No. 18) has a large size and a striking appearance. It grows in both deciduous and coniferous forests, especially in grassy, sparsely grown, grove-like woods, in acacia woods, bushy places, at the edges of forests. It can be seen from early summer till late autumn, and it is especially frequent in early autumn. Only the cap is edible, as the stipe is hard and fibrous. When young, the cap is of egg-shaped, later on it grows outward like an umbrella to a diameter of 10-30 cm, with an umbo in the middle. It is used for making soups or other mushroom dishes or simply fried in breadcrumbs or plain. When young, it is one of the best delicious mushrooms. It can stand firmly for a long time and is rarely wormy.

18. Őzláb gomba

19. Galambgomba

often in large numbers under the trees in the summer and early autumn. *Russula* mushrooms have a pleasant, although not very intensive flavour. They can be used in various ways and are excellent when fried, cooked, sautéed or grilled. They can be dried and preserved in oil or in other fats and also in a pickled form.

Fenyőalja gomba

A **fenyőalja gomba** (20. kép) vagy más néven ízletes rizike közepes termetű, rendszerint erdeifenyők körül, ősszel tenyésző gomba. Kalapja kezdetben begöngyölt szélű, közepe bemélyedő, majd szétterül. Színében egyaránt megtalálható a zöld és a narancssárga. Lemezei sűrűn állók, élénk narancsvörös színűek. Tönkje rövid, zömök, színe a kalapéval megegyező. Húsa szintén narancssárga, megtörve tejnedvet enged, amely a levegővel érintkezve megzöldül. Zamata fűszeres, a frissen szedett termésből serpenyőben vagy sütőben zsíron megsütve, fokhagymával, tejföllel vagy sajttal ízesítve kitűnő fogás készíthető.

Pine mushroom

The **pine mushroom** (Picture No.20) (*lactarius deliciosus*) or saffron milk cap is of a medium-sized mushroom normally growing around pine trees in the autumn. The cap is rolled inwards when young, with the middle sitting deeper, then it spreads out flat. Regarding its colour, it can be

20. Fenyőalja gomba

both green and orange. The gills are densely arranged and bright orange coloured. The stipe is short, thick, its colour is the same as that of the cap. The flesh is also orange-coloured, exuding a milky liquid when broken, and this liquid is turning green when contacting with air. It has a spicy flavour and aroma, and an excellent dish can be made by frying the freshly picked mushrooms in oil in a pan or in the oven, flavoured with garlic, sour cream or

AZ ÁLLATVILÁG KÜLÖNLEGESSÉGEI PECULIARITIES OF THE ANIMAL KINGDOM

Lepkék

Az Őrszentpéteri rétek gazdag növényvilágához sokszínű rovarközösségek kötődnek. Közülük is kiemelkedik a nappali lepkék több mint száz fajt számláló, és európai szinten is egyedülállóan gazdag állománya.

Butterflies

The rich flora of the meadows at Őrszentpéter attracts similarly rich and diverse insect communities. Outstanding of these is the uniquely diverse stock of diurnal butterflies consisting of more than a hundred species, which is really exceptional even by European standards.

Az Őrség területén földrészünk valamennyi hangyaboglárka faja megfigyelhető. Ezek közül pedig három Őrszentpéter területén is előfordul. A néhány centiméteres kék lepkék rendkívül érdekes életmódot folytatnak. A nőtények ugyanis az év meghatározott szakában csak egyetlen növényfaj egyedeire rakják petéiket. A nedves réteken élő **sötétaljú** (21. kép) és **vérfű-hangyaboglárka** (22. kép) lárvái kizárólag az őszi vérfűvön fejlődnek. A szürkés hangyaboglárka szintén nedves rétek lakója, de hernyói a védett kornistárnicsra fejlődnek. A nagypettyes hangyaboglárka viszont a szárazabb hegyi kaszálóréteken él, hernyói pedig a hegyi kakukkfű leveleit fogyasztják. A petékből kikelő hernyók néhány hétig a táp-növényükön maradnak, majd a talajra vetik magukat. A talajra kerülő és a hangyalárvákat utánzó hernyókat ezután fullánkös vöröshangyák szedik össze, és becipelik a bolyba. Itt a lepkehernyók vagy a hangyák petéivel és lárváival táplálkoznak, vagy kakukkfűkaként etettetik magukat a dolgozókkal, attól függően, hogy melyik lepkefajhoz tartoznak.

*In the area of the Őrség region all species of the large blue butterfly living in Europe can be found. And three of these can also be seen in the area of Őrszentpéter. Being a few centimetres in size, these blue butterflies lead a very interesting way of life. In a given period of the year the females lay their eggs only on a single species of plant. The larvae of the **dusky large blue** (Picture No.21) and the **scarce large blue** (Picture No.22) living on wet meadows develop only on the great burnet. The alcon large blue also lives on the wet meadows, but its caterpillars develop on the protected marsh gentian. However, the spotted large blue lives on the drier hayfields and its caterpillars feed on the leaves of the broad-leaved thyme. For a few weeks the caterpillars hatching out of the eggs would stay on their nutritive plant and then throw themselves onto the ground. The caterpillars that are now on the ground and mimicking the ant larvae are collected and carried into the anthills by stinging fire ants. Here the butterfly caterpillars would feed on ant eggs and larvae or, just like the young of the cuckoo bird, allow themselves to get fed by the worker ants, depending on which species of butterfly they belong to.*

21. Sötétaljú hangyaboglárka

22. Vérfű hangyaboglárka

A **nagy fehérsávós lepke** (23. kép) természetes élőhelyeit a hűvös, nedves mikroklimájú patakvölgyek jelentik, ahol az erdők szegélyében tenyészik. Ezen az élőhelyen a lepke petéit az erdei tündérfütre rakja és hernyói is kizárólag ezen a növényfajon fejlődnek ki. Mivel természetes élőhelyei nagymértékben beszűkültek az utóbbi időben és tápnövénye is erősen megfogyatkozott, a lepke átszokott a kerti gyöngyvessző fajokra és beköltözött a településekre. Mára az Őrségben tenyésző állományának túlnyomó többsége a településeken belül él és lárváik a kerti gyöngyvesszővel táplálkoznak. Őriszentpéteren több helyen is megfigyelhető ez a látványos lepkefaj, például a város központjában található körforgalomnál, valamint a FEZO élelmiszerbolt parkolójában. Rajzási időszaka júniustól július közepéig tart. Ekkor rakják le petéiket a gyöngyvesszőre, majd a lárvák még hetekig itt táplálkoznak a bábozódás előtt. A bábok szintén a gyöngyvesszőn telelnek át, majd a következő év nyarán bújik ki belőlük a kifejlett lepke.

23. Nagy fehérsávós lepke

The natural habitat of the **Hungarian glider butterfly** (Picture No.23) is in the cool and wet stream valleys where the edges of forests provide an ideal habitat. In this environment the butterfly lays her eggs on the flowers of the goat's beard, as this is the only plant on which the caterpillars of this species would develop. With the natural habitats having shrunk considerably and the nutritive plant having greatly disappeared in recent years, this species of butterfly has switched over for the spiraea species and moved into village and urban areas. Now the overwhelming part of this species lives within human settlements and the larvae feed on the spiraea plant. At Őriszentpéter this spectacular species of butterfly can be seen in several places, such as near the roundabout in the town centre and in the car park of the FEZO food store. The swarming period lasts from June till the middle of July. This is the period when the eggs are laid on the spiraea plant and the larvae are feeding here for weeks before becoming pupae. The pupae overwinter also on the spiraea, and then in the summer of the next year fully developed butterflies come out of them.

Gólyák Storks

A fehér gólyát nem kell bemutatni senkinek, hiszen e nagy testű, könnyen felismerhető madár rendkívüli módon kötődik az emberekhez. Régebben száradó félben lévő magasabb fákra, vagy széles kémények tetejére pakolták fészkeiket. Napjainkra ez java részt megváltozott. Az úton elhaladva nehéz nem észrevenni a villanyoszlopok csúcsán terebélyesedő hatalmas fészkeket, és az azokon pihenő, vagy éppen elegáns mozdulatokkal kelepelő piros csőrű, fehér-fekete tollazatú madarakat.

Nincs ez másképp Óriszentpéteren sem. A látványban annyi a különbség, hogy a jól

24. A sárga ház gólyafészke

ismert fészkek, a megszokotthoz képest nem egy villanyoszlopra, hanem jóval magasabbra, a város központjában található úgynevezett **sárga ház épületének kéményére épült** (24. kép). E gólyapáron kívül nem fészkel több fehér gólya a városban.

*The **white stork** needs no introduction to anyone, as this large-bodied, easily recognisable bird is closely attached to people. In older times white storks used to build their nests in higher trees that were already in the process of drying out, or on the top of wide chimneys. Nowadays it has greatly changed. When passing on a road, it is easy to catch sight of the huge nests sitting on the tip of electricity poles with the red-beaked, white-black feathered birds resting or elegantly moving around in them while clattering loudly.*

*This is no different at Óriszentpéter, either. The only difference in this sight here is that the well known nest sits not on the tip of an electricity pole, but at a much higher point, namely, **on the chimney top of the yellow house building** located in the town centre (Picture No.24). Apart from this pair of storks there are no more white storks nesting in the town.*

Ha létezik fehér gólya, akkor miért ne létezhetne fekete is? Valóban él egy úgy szintén hosszú lábú, piros csőrű, jókora méretű másik gólya is erre felé, amelynek azonban csak a hasalja fehér, amúgy tollazatának teljes egésze fekete. Messziről teljesen sötétnek tűnhet, ám közelebbről szemügyre véve fekete tollai fémesen csillognak a zöld és a lila legkülönbözőbb árnyalataiban. Míg fehér rokona tavasztól nyár végéig minden percben a szemünk előtt van, addig a fekete gólya az egyik legrejtettebben élő madarunk. Általában csak

25. Fekete gólya

azokon a helyeken telepszik meg, ahol fészke szinte teljesen rejtve marad, a környék zavartalan és megfelelő minőségű táplálékot is talál a közelben. Egy-egy **fekete gólyát** (25-26. kép) viszonylag rendszeresen Óriszentpéter légterében is meg lehetett figyelni, így a fészkelés lehetőségét már évekkel korábban sejteni. A fészket, és vele együtt a fiókákat viszont csak 2015-ben sikerült felfedezni, így a jelenlegi állás 1:1 - már ami a jelenleg ismert óriszentpéteri fekete- és fehér gólya párok számát illeti! A fekete gólya példája is jól mutatja, hogy számos különleges és ritka élőlénynek ad otthont Óriszentpéter természeti környezete.

*If there are white storks, why should not there be black storks, too? In fact there is another long-legged, red-beaked stork of considerable size living in these parts, but its underpart is white, otherwise it is black in its entirety. From a distance it might seem totally dark in colour, but a closer study will reveal the metallic shine and the rich variety of greenish and lilac hues on the black feathers. While its white cousin is continuously before our eyes in every minute from spring till late summer, the black stork is one of our most hiding birds. Normally it settles down in places where its nest would remain completely hidden and the surroundings is undisturbed and can provide food of proper quality. Single **black storks** (Picture No.25-26) had been observed on a relatively regular basis in Óriszentpéter's air space, so the existence of a black storks' nest had been suspected for years. However, it was only in 2015 when the nest and the young black storks in it had been discovered, so the present number of the pairs of black and white storks is 1:1! The example of the black stork well illustrates the fact that the natural environment of Óriszentpéter is home to some really special and rare living creatures.*

26. Fekete gólya

Erdei odúlakó madarak Birds nesting in wood cavities

Az Őrségben, vele együtt Óriszentpéter egy jelentős részén is – a lakott területeket nem számítva – erdőkkel találkozhatunk. Az állományokat meghatározóan erdei fenyvesek alkotják, melyek gyakran gyertyánnal, különböző tölgyfajokkal elegyednek. Önálló foltokban úgynevezett pannon gyertyános-tölgyesek is megtalálhatóak, melyek természetvédelmi szempontból mindenképpen a legértékesebbek. Ezek után feltételezhetjük, hogy madaraink legnagyobb része az erdőkhöz kötődhet,

27. Búbos cinege

ahol a talajszinttől, a fák törzsein át egészen a lombkoronáig megtalálhatják a számításait. Legtöbbször a harkályokra – vagy más néven fakopáncsokra – gondolunk, amikor egy odúról beszélünk. És ezzel nem is tévedtünk, hiszen létrejöttük zömében valóban nekik köszönhető. Óriszentpéteren, a hazai nyolc harkályfajból hat fordul elő. Legtermetesebb közülük a csaknem varjú méretű fekete harkály, a legkisebb pedig az alig veréb nagyságú kis fakopáncs. Azonban nem csak a harkályok, hanem számos más madárfaj is használja a harkályok odúit. Bár a harkályokkal rokon nyaktekercs, és a csinos megjelenésű **búbos cinege** (27. kép) – melynek az Őrségben országos szinten is jelentős állománya él – esetenként hozzálát az odúkészítés műveletéhez, további négy cinegefaj, valamint az örvös légykapó, a csuszka, a seregély és a mezei veréb egyszerűen csak beköltöznek ezekbe.

In the Őrség region and also in a considerable part of Óriszentpéter – apart from the inhabited areas – we can come across forests. Most of the stands are comprised of coniferous woods often mixed with hornbeam and various oak species. There are also separate patches of so-called Pannonian mixed hornbeam and oak forests that are by any means the most valuable from the nature conservation point of view. Based on this we can assume that most of our birds can live in forests, finding their habitats everywhere from the ground level through the tree trunks up to the foliage of trees.

*When talking about a wood cavity, most of us might think of woodpeckers or, as they are also called, great spotted woodpeckers. And by doing so, we are not mistaken, because the existence of wood cavities can mostly be thanked to these birds. At Óriszentpéter six of the eight woodpecker species living in this country can be found. The biggest of all of them is the black woodpecker having the size of a crow, while the smallest one is the lesser spotted woodpecker that hardly reaches the size of a sparrow. It is not only the woodpeckers themselves that use their own wood cavities, but a number of other bird species also occupy them. Although the wryneck which is a relative of the woodpeckers and the pretty-looking **crested tit** (Picture No.27) – that lives in a considerable population in the Őrség region also by national standards – occasionally embark on the operation of making a cavity, four other species of tit and the collared flycatcher, the wood nuthatch, the starling and the meadow sparrow would simply move in these cavities.*

Nagyvad Fajaink *Big games*

28. Gímszarvas

Legjelentősebb nagyvadunk a **gímszarvas** (28-30. kép), mely az egész Őrség területén jelentős számban fordul elő. Elszaporodása a 60-as, 70-es évekre tehető. A magas erdőszűlességi arány, a növénykultúrák változatossága és a természetes vizek bősége mellett a Határsáv védelmező közelsége együttesen játszott közre abban, hogy egészen kiváló állománnyal büszkélkedhetünk. Szeptember beköszöntével nem kell mást tennünk, mint sötétedés után ki-

29. Gímszarvas

Red deer

Locally, the most important big game is the **red deer** (Picture No.28-30) that lives in a considerable population in the area of the entire Őrség region. The large increase of the red deer population can be traced back to the 1960s and 70s. The high forest rate, the diversity of plant

30. Gímszarvas

cultures and the abundance of natural waters, combined with the protective vicinity of the Border Zone have all contributed to bringing about the quite excellent stock we are proudly having today. With September having arrived, we only have to go outdoors after dusk and everywhere we can hear the desirous night roar of stags in love. At this time of year there is a considerable increase in the number of tourists and hunters coming to the Őrség region. People would like to see and hear this exceptional natural spectacle. When rambling in forests or on meadows, hikers can often have a glimpse of this magnificent animal.

Vaddisznó

A gímszarvas után vadászati jelentősége a **vaddisznónak** (31-33. kép) van. Állománya a 60-as évektől indult fejlődésnek. A nagyüzemi mezőgazdaság térhódítása, és a kedvező élőhelyi feltételek hatására az országban, sőt egész Európában tapasztalható populációnövekedés itt is érződik. Elterjedésével azonban véglegesen megpecsételődött a rendkívül ritka Siketfajd sorsa, amely a XIX. század végén jelent az Őrségben és populációja a negyvenes évek végén már 150 egyedet számlált. Rejtőzködő, éjszakai életmódja miatt ritkábban kerül szem elé, de gyakran találkozhatunk vele sűrűbb erdőkben gomba után

31. Vaddisznó

kutatva. Sokszor csak horkantásuk, vagy vackuk erős illata tanúskodik arról, hogy pihenő vaddisznók nyugalmát zavartuk meg. Jól érzi magát az Őrségben, az erdők összetétele, a táplálék kínálat ideális élőhelyet biztosít számára. Évtizedek óta az Őrségi erdők lakója, nélküle szegényebb lenne az erdő.

32. Vaddisznó

Wild boar

From the hunting point of view the second most important game is the **wild boar** (Picture No.31-33). The boar population had started increasing in the 1960s. As a result of large-scale agriculture and the favourable habitat conditions the increase in wild boar populations experienced all over Hungary and also in the whole of Europe can also be felt here in these parts of the country. However, with the spread of boar populations, the fate of the extremely rare capercaillie that had appeared in the Őrség region at the end of the 19th century and had had a population of 150 at the end of the 1940s, had been finally sealed. Being a hiding and nocturnal animal, the wild boar can be seen more rarely, but you can have an encounter with it more often in denser forests when it is searching for mushrooms. On many occasions only their snort or the very strong smell of their lair would tell you that you have disturbed their rest. Boars feel good in the Őrség region, the types of forest and the food offered by them make the area an ideal habitat for them. They have been inhabitants in the forests of the Őrség region, and these forests would be poorer without them.

33. Vaddisznó

34. Őz

közvetlen közelében, lakott területeken választanak maguknak élőhelyet. Megkapó látvány, amikor a suta apró gidáját vezeti a réten, vagy elfekteti valamilyen váratlan veszély láttára. Az év nagy részében egyedül élő, magányt kedvelő őzbak gyakran tesz kárt a kisebb fákban, csemetékben. Augusztusban az őzek násza a szarvasokénál jóval diszkrétebb formában zajlik, bár aki igazán szerencsés és halk léptekkel járja az erdőt, az találkozhat körbe-körbe kergetőző őzekkel, vagy a fűben hagyott körkörös nyomával, a „boszorkány gyűrűvel”.

35. Őz

Roe deer

The oldest species of game of the Őrség region is the **roe deer** (Picture No.34-36) that all alone had represented the big game species in the local forests up to the middle of the 19th century. Then, the appearance of the red deer and the wild boar had created natural competitors for the roe deer population, manifested also by the quality of roe deer trophies. Although the present

36. Őz

population is not as large as that on the Great Plain, roe deers still live in our area in quite large numbers. They can be seen on forest cuts, farming lands, and they are happily grazing on lush green meadows. They often choose a habitat in the direct vicinity of houses within residential areas. It is a very touching sight as the doe is escorting her small fawn on the meadow or making it lie down upon sensing some unexpected danger. The roebuck, living and enjoying a solitary life for most of the year, often causes damage to smaller trees and seedlings. In August the mating season is much more modest and intimate than that of red deers, but if you are really lucky and ramble about in the forest with silent steps, you might catch sight of roe deers chasing one another in circles or come across the circular tracks of roe rings in the grass (locally called „witch rings”).

TÁJKÉPI JELLEGZETESSÉGEK LANDSCAPE FEATURES

A Szala-völgye

Az Őrségben „**Szala**”-ként (37. kép) emlegetett, még patakként csordogáló Zala folyó az itt letelepedő népesség számára sokáig létfontosságú eleme volt a tájnak. Vizénél állatokat itattak, halakat fogtak benne, tavaszi áradása pedig tápanyagban gazdagította a partján húzódó kaszálóréteket. A Szalafőtől Pankaszig szabályozatlan mederben kanyargó vízfolyás Őriszentpéter központját is átszeli, medrét zöld szalagként ma is a dombolda-

37. Szala-völgye

lakra itt-ott még felkúszó, kisebb nagyobb erdőfoltokkal tarkított kaszálók szegélyezik. A völgy helyi jelentőségét ma elsősorban tájképi értéke adja. Az erdőkkel körülölelt rétek és a szereknek nevezett házcsoportok egysége országos viszonylatban is egyedülálló látképet kölcsönöz a településnek.

A patak völgy ugyanakkor táji szépsége mellett kiemelkedő természeti értéket is képvisel. A medret kísérő égerliget és a völgyalji, domboldali kaszálórétek európai közösségi jelentőségű élőhelyek. A tartósan vízállásos területeken az ország más területein ritkának számító, védett bántási sás foltjaival találkozhatunk. A nedves rétek tavaszi díszje a kígyógyökerű keserűfű, melynek a református temetővel szemben húzódó kaszálón sok száz virágot számláló állományában gyönyörködhetünk.

The Szala-valley

*In the Őrség region the river Zala, which is just a trickling little stream here called „**Szala**” (Picture No.37), had for a long time been a vital element of the landscape for the people settled here. It was used for watering the animals and catching fishes, and the spring floods always enriched the hayfields lying along the stream with nutritive materials. The watercourse winding from Szalafő to Pankasz in its unregulated bed also cuts through the centre of Őriszentpéter and it is still flanked on either side with hayfields like green ribbons spotted with smaller or larger patches of forest climbing up on the hillsides here and there. Today it is primarily the landscape value that represents the valley's local importance. The harmonious unity of meadows surrounded by forests and the scattered groups of houses lends an impressive view to the settlement which is unique even on a country-wide scale.*

*In addition to its landscape beauty, the stream valley also represents an outstanding natural value. The alder grove all along the stream bed and the hayfields on the lower hillsides in the valley are habitats of European Community importance. In areas with permanently high water levels we can come across patches of *Carex buekii*, or sedge, which is a protected plant and regarded quite rare in other parts of the country. The springtime adornment of wet meadows or wetlands is the snakeroot or common bistort; hundreds of flowers of this plant can be viewed with pleasure on the hayfield lying opposite the Calvinist Cemetery.*

38. Tóka Keserűszeren

Miután eredeti funkciójukat gyakorlatilag teljesen elveszítették, napjainkban a növény és állatvilág által benépesített különleges kis színfoltokként tekinthetünk rájuk, melyek érdekes életmódú kis állatok otthonául szolgálnak. A gyakran gyékény-, békalencse-, és békaszittyó fajok uralta **tókák** (38. kép) vizét a gőté is elfoglalták, köztük a hazánkban csak az Őrségben és a Soproni-hegységben élő alpesi tarajosgőtével. Ezeket a nagyjából 15-18 cm-es hosszúságot elérő farkos kétélűeket jobbra csak akkor láthatjuk, ha felkutatjuk őket, vagy ha nagyon nagy szerencsénk van.

A hazánkban sokkal nagyobb elterjedési területtel bíró, az alpesi tarajosnál viszont lényegesen kisebb pettyes gőté is jellemző kétélűfaja ezeknek a vizeknek. A dekoratív, csíkos fejmintázatú és jó részt valóban pettyezett testoldalú hímek könnyen felismerhetőek, a nőstény példányok egyszerűbb megjelenésűek.

Lakelets

Decades ago these man-made tiny ponds of a diameter of 4-5 m had a decisive role in the everyday life of the people of Őriszentpéter. Within the town there are some 170 such lakelets or ponds, most of which were made around the houses, in the traditional orchards or on the meadows. Originally, they were dug for collecting water for the farm animals and irrigation, but in some cases they were simply left behind after mining out the amount of clay required for building a house.

*Having practically and totally lost their original functions, these ponds can nowadays be regarded as special little spots of interest populated by flora and fauna and serving as home to small animals leading an interesting way of life. The water of **lakelets** (Picture No.38) often dominated by various species of bulrush, duckweed and common rush has also been occupied by species of newt, including the alpine crested newt that lives only in the Őrség region and the Sopron Mountains within Hungary. These approximately 15-18 cm long tailed amphibians can only be seen if they are deliberately searched for or if you are very lucky.*

The smooth newt that has a much larger area of dispersion in this country, but a considerably smaller size than that of the alpine crested newt, is also a typical amphibious species of these waters. The males with their decorative striped head pattern and spotted sides are easily recognisable, while the female specimens have a more modest appearance.

Tókák

Ezek az ember által létrehozott, 4-5 méter átmérőjű kis tavacs-kák évtizedekkel ezelőtt meghatározó szerepet játszottak az Őriszentpéteriek mindennapjaiban. A város területén a 170-et is eléri a számuk, melyek többsége udvarokon, kaszáló gyümölcsösökben, vagy réteken keletkezett. Eredendően a jószágok itatásához, és az öntözéshez szükséges víz összegyűjtése miatt ásták őket, de volt, hogy az építkezéshez szükséges agyag kitermelése után maradtak hátra.

Kaszáló gyümölcsösök

A régi hagyományos Őrségi parasztházak képéhez hozzátartozik a házakat körülölelő gyümölcsös, valamint a házaktól távolabb, a meredekebb domboldalakon kialakított **kaszáló-gyümölcsös** (39. kép), mely tág hálózatban álló, különböző korú fáival mindmáig a tájkép egyik jellegzetes alkotóeleme és élőhelye. A helyi emberek évszázadokkal ezelőtt, helyben válogatott és távolabbról hozott gyümölcsfajtákból telepítették gyümölcsöseiket. A telepítés során a fákat egymástól távol ültették, így alattuk rét keletkezett, amelyet kaszálással, legeltetéssel tartottak fenn – duplán hasznosítva a területet. A gyümölcsösökben több gyümölcsfajta lelhető fel ma is, amelyek érési időben, méretben, színben, tartósságban és felhasználási területükben mind-mind eltérnek egymástól. A fák matuzsálemi életkort érnek el, bőséges és egészséges gyümölcsöt teremnek. E régi fajták kialakulása évszázadok eredménye, a gyümölcsök változatos ízűek, zamatúak, színűek, nagyságúak, érési idejük széthúzódik, ennek köszönhetően hatalmas genetikai értéket képviselnek folyamatosan változó világunkban.

39. Kaszálógyümölcsös

Natural orchards

*The image of the old traditional farms in the Őrség region would not be complete without the **orchards** (Picture No.39-40) around the houses and the traditional orchards lying some distance away on steeper hill sides with sparsely scattered fruit trees of varying ages that are still a characteristic feature and habitat in this region. Hundreds of years ago the local people planted their orchards using locally selected species of fruit and also species brought from faraway places. The individual trees were planted sparsely, far from one another, so there were large areas, meadows beneath the trees' foliage and these areas were „cultivated” and maintained by scything and grazing, using the land for a double purpose. In these orchards there are still several species of fruit that are all different from one another in respect of the time of ripening, size, colour, storage times and areas of application. The trees can reach a very old age and bear healthy fruits in abundance. The development of these ancient species had taken place for centuries, the fruits have a large variety of flavour and aroma, colour, size, their ripening time spans a long period during the year and thus they represent an enormous genetic value in our ever-changing world.*

TERMÉSZETKÖZELI ÉLMÉNYEK

THE NATURAL SURROUNDINGS AND WHAT IT HAS ON OFFER

Bárkás-tó

Az Őrségi táj mély, ellaposodó völgyaljai, és a bőséges csapadékvizeket nehezen befogadó talajai kedvező körülményeket teremtenek a különböző megjelenési formájú lápok, láprétek kialakulásának.

Az Őriszentpétert Iváncsal összekötő út mellett, az Ispánki-patak keleti ágát tápláló forrásvidéken található a **Bárkás-tó** (40. kép) elnevezésű erdei pihenőhely, mely amellett, hogy az ide látogató kirándulókat kellemes környezetben kialakított esőbeállóval, padokkal és kiépített tűzrakóhellyel szolgálja, változatos, természeti értékekben gazdag élővilágnak ad otthont. Az itt található tavon aligha férne el akármilyen bárka, sőt egy kisebb csónakkal sem lehetne vizén messzire jutni. Az alig néhány tíz méter átmérőjű vízállás nevét inkább a környező fűzbokrok tavaszi barkaáradatáról kaphatta, az idők folyamán „Barkás”-ból „Bárkássá” változva.

40. Bárkás-tó

Bárkás-pond

The landscapes of Őrség with their flattening valley floors and soils that do not readily absorb the abundant quantities of rain waters provide favourable conditions for the formation of marshes and marsh meadows appearing in various forms.

*Next to the road connecting Őriszentpéter and Ivánc, in the area of springs feeding the Eastern branch of the Ispánki-stream we can find the woodland picnic spot called Bárkás-tó (**Bárkás-pond**) (Picture No.40). In addition to offering a shelter from the rain, some benches and a built firelighting spot to the visitors in a pleasant forest environment, this picnic area is also home to a varied flora and fauna rich in natural values. The little pond that you can find here would hardly be large enough for any kind of bark, and even a boat could not take you far on the water¹. The name of this water body of only a few times ten metres in diameter had probably been given after the springtime pussy willow explosion of the surrounding willow shrubs (Barkás) that with the passage of time had changed to “Bárkás”, the present name of the pond.*

¹ In the Hungarian language the word „Bárkás” means something with a “bark” or “barque”, a kind of ship. The word “Barkás” means an area where pussy willow grows, and this latter word might have changed to „Bárkás” over the years. (Translator's note)

Parkerdő

Őrszentpéter belterületén lakóépületek közé ágyazódva található a **Parkerdő** (41-42. kép), mely egy közel 1 hektáros természetközeli állapotú, idős gyertyános-tölgyes. Az idős faegyedek kiváló költő- és táplálkozó helyet jelentenek a fakopáncsoknak, harkályoknak, macskabagolynak, melyek itt költenek a parkerdőben. Az idős tölgyfákban a hazánkban legismertebb, lárvá alakban faanyagot fogyasztó rovarfajok közül a szarvasbogár és a nagy hőscincér is megtalálható.

A Parkerdőként vagy Laczó-erdőként ismert terület egyben Őrszentpéter egyik legrégebb óta használt rendezvényhelyszíne is. A visszaemlékezések a 20. század első feléig nyúlnak vissza, amikor a terület igen népszerű és gyakran látogatott volt. Helyi és térségi kulturális rendezvényeknek adott helyet, és tenisz pályája is jól kihasznált volt a sportolást kedvelő lakosság körében. Az akkoriban zsongó kulturális élet egyik nevezetes alkalmá az Őrségi Parasztnapok voltak.

Az 1950-60-as években kihasználtsága csökkent, ekkor röplabda pálya üzemelt az egykori tenispálya helyén, de a szalonnasütésre, kikapcsolódásra alkalmas tisztást továbbra is gyakran látogatták. Az 1970-es években aztán űrsi órák és számháborúk számára fedezték fel a területet, így a gyermekek körében is népszerű lett. Jéghideg és kristálytisza forrásvizével szívesen oltották szomjukat az aktív pihenés szerelmesei.

Újabb csendesebb időszakot követően Őrszentpéter Város Önkormányzata 2018-ban rehabilitálta az akkorra már leromlott állapotú Parkerdőt bízva abban, hogy ismét népszerű helyszínévé válik nem csak a helyi rendezvényeknek, de az Őrségbe érkező turisták is szívesen látogatják majd. Az ESCAPE címet viselő, Szlovénia-Magyarország INTERREG programnak köszönhetően új esőbeálló és szalonnasütő, valamint grillező kemence épült, játszótér létesült, felújításra került a felfezető ösvény és az Őrség történelmét és természeti kincseit bemutató táblarendszerrel új funkciót is kapott a látványosság.

41. Szentpéteri Esték a Parkerdőben

Forest park

Embedded among residential buildings in the inner part of Óriszentpéter, the **Forest Park** (Picture No.41-42) with its nearly 1-hectare area is an aged, near-to-nature hornbeam-oak woodland. The olden trees are excellent hatching and feeding places for the woodpeckers, great spotted woodpeckers and tawny owls that hatch their young in this forest park. Of the insect species best known in Hungary and eating the wood material in old oak trees in their larva form the stag-beetle and the oak cerambyx can also be found here.

This area, known as Forest Park or Laczó-forest is at the same time one of Óriszentpéter's oldest venues used for organising events. Memories go back as far as the first half of the 20th century, when the area was very popular and frequently visited. It was the venue of local and regional cultural events and the old tennis-court was also continuously used by the local sports-loving residents. A widely known and famous event of the colourful and rich cultural life at the time was the Órség Peasant Days.

In the 1950s and '60s the frequency of events fell back and a volleyball court was run instead of the one-time tennis-court, but the clearing that had been used for bacon-frying and relaxation kept its popularity. In the 1970s the area had been discovered for pioneers' activities and „number war” games, so the area was popular among children, too. Its ice cold and crystal clear spring water had always been a favourite thirst killer among the visitors coming here.

In 2018, after another quiet period in the Park's life, the Town Municipality of Óriszentpéter have rehabilitated the Forest Park that by now has become gravely neglected and been in a very poor condition. It is hoped that the Forest will again become a popular place not only for organising events, but also for the tourists visiting the Órség region. Thanks to the Slovenia-Hungary INTERREG programme ESCAPE, a new shelter and a bacon-frying spot and a barbecue oven and a playground have been built, the leading-in path has also been rebuilt, and information boards have been set up as a new feature for illustrating and explaining the history and natural treasures of the Órség region.

42. Pedagógus Piknik a Parkerdőben

Park és játszótér

Civil szervezeti kezdeményezésben létesültek az első új játékok a reformárus templom alatti parki részen. A **játszóteret** (43-44. kép) aztán az önkormányzat több ütemben fejlesztette. Elsőként 2009-ben csúszdával, hintával, favárral, rugós játékokkal, drótkötélpályával és homokozóval. Majd 2011-ben nem csak új játékokkal, de új területtel is bővült a játszótér. A Zala-patak másik oldalán Szlovén-Magyar INTERREG pályázati forrásból valósult meg az Eörség-htermészetközeli szabadidőpark c. projekt, amelynek keretében madármegfigyelő torony, az élővilágot bemutató színes információs táblák, madáretető és madár-odúk, sakkjáték, lengőteke és lengőhinta, függeszkedő játék, stb. került kialakításra, valamint pihenőpadok és asztalok is létesültek.

43. Játszóter

Park and Children's Playground

The first new playground equipment and toys were installed as a result of a civil organisational initiative in the park just below the Calvinist church. Thereafter the **playground** (Picture No. 43-44) was developed further by the local municipality in several stages. The first stage in 2009 saw the installation and building of some slides, a wooden castle, a swing, spring riders, a cable car and a sand-pit. In 2011 the playground was expanded not only with new toys but also with a new area. The project Eörség Leisure Park was implemented on the other side of the stream Zala in a natural environment using Slovenian and Hungarian funding obtained through the INTERREG competition; this project also included the building of a birdwatching tower, the placement of coloured information boards illustrating the biology of the area, bird feeders and artificial bird cavities, a big chess board, swings ball skittles, a swing, climbing frames, etc., and also some benches and tables were placed in the park.

44. Játszóter

Őrségi Termelői Piac Őrség Farmers' Market

2012. július 7-én régi álom vált valóra: helyi **termelői piac** (45. kép) nyílt Őriszentpéteren a Sportpálya melletti parkos területen. A piac működése a kezdetektől fogva sikertörténetnek számít. Termelői oldalról átlagosan 10-15 állandó résztvevővel és mindig egy-két újabb áruval működik egyre nagyobb látogatottság mellett. Nyaranta az árusítók létszáma már meghaladja a húszat, nagyrendezvényeinken, az Őrségi Vásáron és az Őrségi Tökfesztiválon pedig elkerüli a harmincat is. A vásárlók között egyre több a turista. A piac létesítésével így nem csak a helyi gazdaság kaphatott egy lökést, hanem egy új turisztikai termék is megjelent az Őrség palettáján. A kínálatban kiskerti zöldségfélék, házi készítésű szörpök, ivólevelek, sajtok, méz, tökmagolaj és egyéb növényi olajok (mák, dió, mogyoró), húsok, lekvárok, befőttek és egyéb biotermékek egyaránt szerepelnek. A piac minden szombaton 7:00 – 12:00-ig tart nyitva, amely a nyári hónapokban, júniustól szeptemberig kiegészül egy szerdai nappal is a turizmus generálta keresletnövekedés és a szezonális árubőség miatt.

*On July 7, 2012 an old dream had come true: a local **farmers' market** (Picture No.45) had opened at Őriszentpéter in the park area next to the Sports Field. The operation of the market has been a success story since the very beginning. There are on average 10-15 permanent participants on the farmers' side with one or two new sellers emerging from time to time, while the number of visitors and buyers has been constantly on the rise. In the summer the number of sellers is more than twenty, and at greater events, such as the Őrség Fair and the Őrség Pumpkin Festival, their number is well over thirty. There are more and more tourists among the buyers. The establishment of the market has thus not only given an impetus to the local economy, but also contributed to the appearance of a new tourism product on the palette of the Őrség region. The range of local produce sold here covers vegetables from the local household gardens, home-made fruit juices, drinks, cheeses, honey, pumpkin-seed oil and other plant oils (poppy seed, walnut, hazelnuts), meats, jams and marmalades, preserves and other organic products. The market is open every Saturday from 7 am to 12 noon; in the summer months, from June to September, it is also open on Wednesdays because of the increase in demand generated by tourism, and because of the seasonal abundance of fresh produce.*

45. Őrségi termelői piac

KIÁLLÍTÁSOK, GYŰJTEMÉNYEK EXHIBITIONS AND COLLECTIONS

Csörgőalma gyümölcsös kert

Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság által létrehozott **Csörgőalma Gyümölcsös kertben** (46. kép) mintegy 50 régi alma, körte, cseresznye, szilvafajtát gyűjtöttek össze megőrzési és bemutatási célból. A kert szabadon látogatható, a bemutatást egy pavilon, pihenőpad-asztal és kihelyezett ismertető táblák szolgálják. Oltóvessző a nemzeti parkban történő egyeztetéssel igényelhető a meglévő gyümölcsfajtákról.

46. Csörgőalma gyümölcsös kert

Csörgőalma Orchard

*In the **Csörgőalma Orchard** (Picture No.46) established by the Management of the Őrség National Park at Őriszentpéter, some 50 species of apples, pears, cherries and plums have been collected for conservation and demonstration purposes. The orchard can be visited freely, a pavilion, picnic tables and benches and information boards are used for presenting and describing the displayed items. Scions from the existing fruit trees can be requested from the National Park management.*

47. A Látogatóközpont épülete

A korábban önkormányzati tulajdonban álló, hajdanán pedig a Savaria Tourist kezelésében lévő területen 2018-ban fejeződött be az a nagyberuházás, amelynek keretében az Órségi Nemzeti Park Igazgatóságának új székhelye épült, illetve új turisztikai funkciók is helyet kaptak. A korábbi Órségi Fogadó épületének földszintjén nemzeti parki ajándékbolt, és Tourinform iroda létesült, emeletén pedig az Órség Natura 2000 terület természeti értékeit bemutató kiállítást hoztak létre (47-48. kép). A kiállítás hazánkban újszerűen, felnagyított makettekre alapozva, az élőlények és a környezet összetett kapcsolatrendszerét fókuszba állítva mutatja be a lakókörnyezet, az erdők, a gyepek és a vizes élőhelyek értékeit.

Natura 2000 Reception and Visitor Centre

In order to show the values of the Natura 2000 areas in Vas County, the Órség National Park Management has created a network of information points with Órszentpéter as a central point. The project is aimed at providing knowledge and information for both the local population and the visitors about the purpose of designating the Natura 2000 areas, the natural values of these areas, especially the species and habitats forming the basis of designation, about the activities required to preserve them and also about the possibilities provided by the financial means that support the preservation activities.

The big investment project carried out in the area formerly managed by Savaria Tourist and later owned by the local municipality was completed in 2018 and included the construction of the new headquarters of the Órség National Park Management with some new tourism-related functions added. On the ground floor of the former Órség Reception Building a national park gift shop and

48. Ismeretterjesztő kiállítási anyag

a Tourinform office have been established, while on the upper floor an exhibition space for displaying the values of the Órség Natura 2000 areas has been opened (Picture No.47-48). Using a technique of magnified models, being still new in Hungary, the exhibition focuses on the delicate system of interrelationships between living creatures and plants and their environment, showing the values of areas surrounding residential zones, of forests, grasslands and wetland habitats.

Szikszay Edit Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény

A **Helytörténeti Gyűjtemény** (49/a., 49/b. kép) Gellért Károlyné Szikszay Edit nevét viseli és az Őrség történetét, valamint archív felvételek és jellegzetes őrségi tárgyak segítségével az itt élő emberek mindennapjait hivatott bemutatni. Szikszay Edit helyi tanítónő 1961-től előbb iskolai gyűjteményt, majd falugyűjteményt hozott létre. Tehetséggel és jó érzékkel gyűjtötte a népi kultúra tárgyait, az Őrség szellemi értékeit.

49/a. Szikszay Edit Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény

Szikszay Edit Collection on Local History and Ethnology

The Collection on Local History bears (Picture No.49/a, 49/b) the name of Edit Szikszay Gellért Károlyné and it presents the history of Őrség, and the everyday lives of the local people with the help of archive records and typical objects of Őrség. Edit Szikszay, local teacher established first a school collection from 1961, then a village collection. She collected the objects of folk culture and the intellectual values of Őrség with talent and good sense.

49/b. Konyha belső

Muraközi ménés

A **muraközi ló** (50. kép) hazánk géntartalék értékű hidegvérű lova, a belga vérrel nem keresztezett hidegvérű ló neve. A klasszikus magyar hidegvérű ló tájfajtája, mely kisebb testtömegű, finomabb felépítésű gyorsabb mozgású, kitartóbb munkavégzésű. A Dunántúl nyugati és déli részén település-szerkezeti és földrajzi viszonyok miatt egy intenzívebb, belterjes mezőgazdálkodás alakult ki. Ez az intenzívebb mezőgazdálkodás megkívánta az igaerő „modernizálását”, megnövekedett az igény az ökörnél gyorsabb, a melegvérű igaeslovaknál teherbíróbb, s egyben kitartó, jó munkakészségű igaállat iránt. Ilyen jellegű igényeket elégítettek ki a nyugati határszélen nagy számban behozott hidegvérű lovak, melyek nóri eredetűek voltak. A muraközi ló csak itt Óriszentpéteren, az Órségi Nemzeti Park visszatenyésztési programjának köszönhetően megtalálható őshonos fajta.

50. Muraközi kancák a legelőn

Medimurje (Muraközi) horse breeding farm

The Medimurje or, in Hungarian „**Muraközi**” horse (Picture No.50) is a cold-blooded breed of horse of genetic reserve importance in Hungary. It is a cold-blooded horse not crossbred with Belgian blood. It is a local breed of the classic Hungarian cold-blooded horse and has a smaller body weight and a more delicate stature. It is at the same time faster, and a steadier, harder worker. Due to settlement-structural and geographical conditions in the western and southern parts of Transdanubia an intensive way of farming had come into use. This way of farming required the „modernisation” of workforce as there had been a growing need for a draught horse which would be faster than oxen, stronger and steadier and easier-to-work-with than hot-blooded draught horses. Such needs had been met by the cold-blooded horses of Norica origin (Noriker horses) brought into the country in large numbers from the neighbouring western areas. The Muraközi horse is an indigenous breed found only here at Óriszentpéter thanks to the Breeding Programme of the Órség National Park.

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG ARCHITECTURAL HERITAGE

Szeres településszerkezet

Az Órségre jellemző **szeres településszerkezet** (51. kép) a térség egyik legszembetűnőbb, legjellegzetesebb vonása, amely jelentős turisztikai vonzerőt is képvisel és épp' annyira hozzá tartozik az órségi tájhoz, mint az erdőkkel borított dombvonulatok és a völgyekben meghúzódó üde rétek szövevénye. Ez a táj a természetes élőhelyek összefüggő hálózatát jelenti, amely így képes az Órségben megtalálható egyedülállóan gazdag élővilág megőrzésére. Eredetileg a határgyepűt őrző családok foglalták el a domboldalakát, dombtetőket. A kez-

51. Szeres településszerkezet

detben letelepült családok a népesség szaporodása során új házakat, gazdasági épületeket, ólakat építettek, ezzel bővült a lazán elhelyezkedő, kerítések nélküli házcsoporthoz, kialakultak az épületcsoportok, gazdasági udvarok, gyümölcsösök-kertek laza csoportjai, melyet szernek nevezünk. Ez a településszerkezet archaikus – középkori – formákat őrzött meg (akárcsak a gazdálkodás), ill. olyan Kárpát-medencén kívüli hatásokat tükröz, amelyek az ország területének jó részén ismeretlenek.

The dispersed („szeres”) settlement structure

The dispersed or scattered (locally called „szeres”) settlement structure (Picture No.51) typical of the Órség region is one of the most striking and characteristic features which is an important local tourist attraction and belongs to the Órség landscape just as much as the interwoven texture of the forest-covered hills and the fresh meadows lying in the valleys. This landscape is a continuous network of natural habitats that are capable of sustaining the unique and highly diversified flora and fauna found in the Órség region.

Initially, the hill sides and hill tops were occupied by families guarding the borderland. Later on, with the growing of these initially settled families, new houses, farm buildings, pigsties and pens were built and thus the loosely scattered group of houses with no fences around the buildings had become larger, leading to the formation of loose groups or clusters of smaller groups of buildings, farming yards, orchards and gardens that are altogether called „szer” and the settlements consisting of such loosely scattered homesteads are locally called „szeres” settlements. This settlement structure (and also the way of farming) has retained archaic and medieval forms and reflects influences stemming from places outside the Carpathian-basin that are unknown in most parts of the country.

52. Szent Péter templom

Batthyányakat követve református hitre tért át. A freskókat Óriszentpéteren is lemeszelték, s helyükre, a belső falakra a Károli Gáspár-féle bibliafordításból való idézetek kerültek. A templom 1732-es visszakerülését a római egyházhoz barokk stílusú belső átalakítás követte.

St. Peter Church

*The exact foundation date of the **Catholic Church of Óriszentpéter** (Picture No.52) is unknown, but based on architectural style evaluation considerations it is estimated to be in the second quarter of the 13th century. The brick church built in the 13th century essentially comprised of the present nave and steeple. The sanctuary was circular-ended, the curve of which has been shown on the floor since the renovations after the archaeological research works carried out between 1975 and 1981. What have remained of the original building are the steeple, the ornamented souther gate, the windows and the richly decorated cornice. A with lesenes or pilaster strips made from brick. The 15th century saw the making of the present sanctuary with the tabernacle in the north wall, and the triumphal arch with its double stairs and pillar. With the advancement of the Turkish troops the church had been converted into a fortified building. A protective wall had been built with a moat all around, using locally baked bricks. Around 1570 the people of the Órség region, following their landlords, the Batthyánys, had converted to the reformed faith. The frescos had been white-washed also at Óriszentpéter and replaced on the internal walls with quotations from the Bible translated into Hungarian by Gáspár Károli. In 1732 the church had again become the property of the Roman Catholic Church, followed by an internal reconstruction carried out in the Baroque style, of which only the altarpiece made by Martinus Midiel has survived till the present day.*

Szent Péter templom

Az **Óriszentpéteri katolikus templom** (52. kép) pontos alapítási időpontját nem ismerjük, de a stíluskritikai megfontolások alapján a XIII. század második negyedére tehető. A XIII. századi téglatemplom lényegében a mai hajóval és toronnyal volt azonos. Szentélye félköríves záródású volt, melynek ívét a padlózatnak az 1975-81-es régészeti kutatások utáni helyreállítása jelzi is. Az eredeti épületből maradt fenn a torony, a díszes déli kapu, az ablakok és a gazdagon ékesített párkányzat.

A XV. században készült a jelenlegi szentély, északi falában a szentségházzal, és a kettős lépcsőzésű, pilléres kiugrású diadalív. A török előrenyomulásával a templomot erősséggé tették. Körbeárkolt sáncfalat emeltek helyben égetett téglából. 1570 körül az Órség népe földesurait, a

Református templom és az őrségi református hagyomány

A történelmi Őrség múltjának meghatározó részét képezi a református hit. A XVI. században elterjedő református vallás olyannyira mélyen meggyökerezett, hogy a XVIII. század rekatolizációs törekvései ellenére is az Őrség népe kitartott református hite mellett. A református vallás korabeli üldözése mellett az őrségi hívek felvállalták a vasárnapi istentiszteletre való messzi eljutást is, Kustánszegre. A III. Károly király által kiadott

53. A református templom régen

Charolina resolútiót követő templomfoglalások és az úgynevezett „árvaság kora” (1732-1783) következményeként a lakosság egy része kitelepült Somogy vármegye egyes részeire. Az itthon maradottak állhatatossága a XIX. század elejére meghozta gyümölcsét, az őrségi egyházmegyében 1808-tól már mindenütt választott presbitérium vezette a gyülekezeteket. Az őrségi reformátusok egyre gyarapodó hitét az első világháborút követő határcsonkítás, illetve a II. világháborút követő pártállami diktatúra sem tudta teljesen megtörni. Az őrségi reformátusság épített örökségét számos templom és harangláb őrzi a ma embere számára. Az **Óriszentpéteri templom** (53-54. kép) 1790 körül épült, de tornyot csak egy évszázad elteltével kapott.

Reformed church and the Calvinist traditions of the Őrség region

The reformed faith was a decisive feature in the past of the historical Őrség region. During its spread in the 16th century, Calvinism had taken so deep roots that in spite of the re-catholicisation efforts in the 18th century the people of the Őrség region had firmly held to their reformed faith. In the spread of reformation the Batthány, Nádasdi and Széchy families had also played an exemplary role. Despite the prosecution of reformation at the time, the reformed believers of the Őrség region had even undertaken to go to a faraway place, Kustánszeg, for the Sunday service. As a consequence of the church occupations following the issue of the Carolina resolutio by King Károly (Charles) III and the what is known as „the age of orphanage” (1732-1783), part of the population had moved to certain parts of Somogy county. The resoluteness of those who remained in the Őrség region had borne its fruits by the beginning of the 19th century. In the Őrség region the diocese congregations had been led everywhere by an elected presbytery from 1808 onwards.

*The growing faith of the reformed in the Őrség region could not be completely broken even by the truncation of the borders after World War 1 or the party-state dictatorship following the Second World War. The architectural heritage of the reformed faith in the Őrség region has been kept and maintained for the present generations by numerous churches and belfries. The temple in **Óriszentpéter** (Picture No.53-54) was built around 1790, but the steeple was finished just after a century.*

54. ... és most

55. Középkori téглаégető

1500-as évek elejére keltezik. Kétméretű téglát égettek benne, melyek megegyeznek a vár tégláinak méreteivel. Az Őrszentpéteri kemence olyan boksakemence, amelynek alul egy méter magasságig az átégetett agyagfal szilárd oldalfalat biztosít. Föléje védőépületet emeltek, jelenleg szabadon látogatható.

Medieval brick kiln

The remains of a building on the Zala-stream side of the St. Peter Church had been unearthed in the 1980s under the leadership of the archaeologist Ilona Valter. The kiln was built into the clayey hillside, its back wall is formed by the **baked** (Picture No.55-56) clay wall. Its heating channel is a material baked very hard. Based on the analysis of the unearthed remains of pots and stove tiles it is estimated that the kiln had been in use at the beginning of the 1500s. Bricks of two different sizes were baked in this kiln and these sizes are the same as those of the castle's bricks. The kiln at Őrszentpéter was a charcoal pile burning kiln, the firm sidewall of which up to a height of 1 m from the bottom had been formed by the baked-through clay wall. A protective structure has been built over the kiln that can be freely visited at present.

56. Az égető fölé emelt épület és környezete

RENDEZVÉNYEINK EVENTS

Őrségi Vásár

A rendezvényt Őrségi Napok néven az Őrségi Baráti Kör hívta életre Prém Jenő vezetésével azon a régi nyári, a település névadó szentjének napjához legközelebb eső hétfőjén, 1981. június 26-28-án. Jellemző tekintve egy kézműves kirakodó vásár és kulturális seregszemle, mely hűen jeleníti meg az Őrség és az Őrség népének a hagyományos értékeit. Az **Őrségi Vásár** (57-58-59-60. kép) persze jóval több ennél... Az Őrség legnagyobb, leglátogatottabb és egyúttal legna-

57. Kulturális program a szabadtéri színpadon

gyobb múltú rendezvénye és már maga is az Őrség történelmének a része. Különlegességét az eredeti célkitűzések teljesülésén túl a helyi szervezetek erős összefogása és több térségi település bekapcsolódása adja. Nagy létszámú közönségét a térség szinte teljes lakosságán túl barátok, rokonok és az Őrség barátai, szerelmesei alkotják – akik évről évre egyre többen vannak! Tulajdonképpen minden tényezője adott egy kiváló rendezvénynek, ahol minden ide látogató megtalálhatja az érdeklődésének megfelelő programot.

A Vásár sajátos atmoszféráját egészen biztosan Őriszentpéter és az Őrség természeti szépségeinek, az itt élők vendégszeretetének és a mindig szívesen visszatérő nagyszerű vendégeinek is köszönheti. Hogy mire számíthat az ide látogató? Több, mint 200 vásárolóra, akiknek legalább a fele kézműves és akiket a település és a Vásár legfrekvenciáltabb helyén találhatunk meg. Délutánonként gazdag és színvonalas programkínálattal rukkoltunk elő a Református templom alatti Szabadtéri Színpadon, ahol fellépnek országosan ismert előadók is a helyi amatőr csoportok mellett. A kiállítások, melyek az Őrség több településén is nyílnak, egyszerre irányítják rá a figyelmet a térség adottságaira és az itt élő tehetséges emberek alkotómunkájára.

Közel négy évtized elteltével már bátran kijelenthetjük, hogy a Vásár kiállta az idők próbáját és évről évre teljesíti azt a küldetését, melyet az alapító atyák szántak neki: bemutatni, népszerűsíteni és életben tartani az Őrség kézműves hagyományait, utat mutatva a helyi gazdaságfejlesztés helyes, kívánatos, emberi léptékű irányának.

58. Kézműves utca a Vásárban

59. Kézműves utca a Vásárban

Fair (Picture No.57-58-59-60) is about much more than this ... It is the biggest and most popular event with the longest history among all other programmes and has actually become part of the history of the Órség region. In addition to the fulfilment of the original purpose of the Fair, its unique nature can be attributed to the strong union of the local organisations and to the involvement and participation of several settlements in the area. The large number of visitors – in addition to the almost entire population of the region – is constituted by friends, relatives, the friends and enthusiastic fans of the Órség region, whose number is ever increasing from year to year! In fact all the ingredients of an excellent event are present here where all visitors can find their favourite programmes.

The Fair has a unique atmosphere which can obviously be thanked to the natural beauties of Óriszentpéter and the Órség region, the hospitality of the people living here and the wonderful visitors who always return to this area with pleasure. And what can the visitor arriving here expect? More than 200 marketers with at least half of them being artisans, who can be found on the most frequented locations of the settlement and the Fair. In the afternoons the Outdoor Stage just next to the Calvinist Church is always very busy with high standard entertaining programmes featuring both nationally renowned performers and local amateur groups. The exhibitions that are held in a number of settlements of the region draw visitors' attention to the characteristics of the

60. Beatrice koncerten

The Órség Fair

This event had been brought into life under the name Órség Days by The Circle of Friends of the Órség led by Jenő Prém on that old summer weekend of June 26 – 28, 1981, that had fallen closest to the day when the saint giving his name to the settlement is celebrated. It is actually a craft fair and a sort of artisan market combined with a cultural festival depicting a true picture of the traditional values of the Órség region and its people. However, the **Órség**

area and to the creative work of the talented people living here.

Now, with an experience of nearly four decades, we can bravely say that the Fair has stood the test of time and over the years it has always fulfilled the mission its founding fathers had had in mind – to show, popularise and keep the artisan traditions of the Órség region alive with the aim of showing the right, desired and human-scale direction of developing the local economy.

Őrségi Tökfesztivál

Ötletgazdái az Őrségi Nemzeti Park Igazgatósága és a Régiófókus Kht. voltak. A programot 2004 októberében indították útjára, mely az Őrség egyik hagyományos tájterméke, az olajtök köré szerveződik. A 80-90 éve itt termesztett olajtöknek ugyanis erre az időszakra (szeptember vége) esik a betakarítása és magjából nyerik az Őrség „fekete aranyát”. A fesztivál gazdag kulturális és gasztronómiai programkínálatával többször is elnyerte a Nyugat-dunántúli Régió Kiemelt kulturális és örökségturisztikai rendezvénye büszke címet.

Az Őrség több településén (Magyarszombatfa, Nagyrákos, Szalafő, Őriszentpéter) zajló program egyszerre népszerűsíti a hagyományos gazdálkodási formák és kézműves mesterségek termékeit. Egy olyan profil-tiszta rendezvény, ahol vásárolóként kizárólag kézműves portékákkal lehet megjelenni. A kézműves vásári profil a 2012-ben debütáló Helyi Termelői Piaccaal kiegészült és ezzel teljessé vált.

A kézműves vásárolók és a helyi termelők száma megközelíti a százat is és a legkülönbébb termékeket kínálják a szörpöktől, lekvároktól, gyógynövényektől kezdve a bőrből és csuhéból készült termékekig és tökkészítményekig.

A **Tökfesztiválra** (61-62-63-64. kép) mindig is jellemző volt az innovativitás, az állandó megújulás és ezeknek az eredményeknek, vívmányoknak a következetes megtartása és beépítése az éppen aktuális esemény programkínálatába. Néhány ilyen vívmány csak a megemlékezés szintjén: a rendezvény több Őrségi településre történő kiterjesztése és többnapossá tétele; új eseményhelyszínek bevonása; ingyenes „Tökjárat” közlekedtetése és ezáltal a rendezvényhelyszínek összekapcsolása; a programkínálat folyamatos gazdagítása, sztárfellépők, „nagyzenakarok” megjelenése. Mindezeknek köszönhetően a fesztivál látogatottsága elérte az Őrségi Vásár szintjét.

61. Őrségi Tökfesztivál nyitó ünnepség

62. Tökfaragás kicsikkel

63. A Fesztivál főszereplő termékei

A rich mix of cultural and gastronomic programmes, the Festival has on several occasions won the proud title of the Distinguished Event for Cultural and Heritage Tourism in the West Transdanubian Region.

The programmes taking place in several settlements of the Őrség region such as Magyarszombatfa, Nagyrákos, Szalaő and Őrszentpéter popularise the products of the traditional forms of farming and the various artisan crafts at the same time. This is an event with a clear profile where marketers are allowed to participate only with artisan goods. The artisan profile of the Fair has been supplemented with the Local Farmers' Market having made its debut in 2012 and thus has become complete.

The number of artisan marketers and local farmers is nearly one hundred, and the wide range of products includes various fruit juices, jams, medicinal herbs, leather and husk goods and specialities made from pumpkin.

*The **Pumpkin Festival** (Picture No.61-62-63-64) has always been characterised by a kind of innovative spirit, a permanent renewal and the conscious safeguarding and integrating of the results and achievements created thereby into the upcoming programmes. Let us just mention a*

64. Kézműves utca kínálata

The Őrség Pumpkin Festival

This Festival has been the brain-child of the Őrség National Park Management and the Régiófókusz Kht. Company. The programme had first started in October 2004 organised around one of the traditional products of the Őrség region, the styrian oil pumpkin. Having been grown here for about 80 to 90 years, the oil pumpkin is normally harvested just in this period of the year (the end of September), and the pumpkin seeds give the „black gold” of the Őrség region. Offering a

few of these achievements: spreading the event to several settlements in the area and making it last for several days; involvement of new locations for the events; the running of a free „Pumpkin Transport Service” that connects all the locations involved in the events; continuous enrichment of the programmes offered, performances by star entertainers and great orchestras and musicians. Thanks to all these the number of visitors to the Festival has reached that to the Őrség Fair.

Szentpéteri Esték

Őriszentpéter várossá válásának 10 éves évfordulója alkalmából kelt életre a rendezvény 2015. július 10-én, amelynek gondolata már hosszabb ideje érlelődött és elsősorban a régi futball rangadók, „Csikágó” – „Nap utca”, Zalán innen – Zalán túl összecsapások hangulata iránt érzett nosztalgiából táplálkozott. Ezen kívül természetesen még számos cél és elvárás fogalmazódott a **Szentpéteri Estékkel** (65-66-67. kép) kapcsolatban, melyeket teljesítenie kellett. Szerettünk volna egy olyan rendezvényt a sok nagyrendezvény után, amely valóban a helyiekről és a helyieknek szól. Amely mozgósítja Őriszentpéter apraját és nagyját, kicsiket és nagyokat, és amiből senki nem akar kimaradni. Amely erősíti bennünk az összetartozás érzését, és amely ráébreszt valamennyiünket arra, hogy milyen jó is ŐRISZENTPÉTERINEK lenni.

Féltő gonddal válogattuk össze a tartalmi elemeket. Az első ilyen, talán leglényegesebb összetevő maga a Szer-torna, amely tréfás vetélkedők sorát jelenti a csapatversenyektől kezdve a Parasztolimpiából kölcsönzött játékokon keresztül egészen az egyedi ihletésű számokig, illetve a military jellegű versenyelemekig. Az első (júliusi) megmérettetés állomásai a következők voltak: Zsákban futás, Vízhordás igával, Bige, Bála gurítás, Településtörténeti TOTÓ, Csavarhúzás, Pontrúgás (és dobás), Frizbi, illetve záró akkordként a Kötél húzás. Augusztusban további elemekkel bővült a repertoár: Kézigránát dobás, Céllovás és Bocskor a kosárban. A csapatok főző tagjainak pedig három féle ételből kisorsolva kellett egyet elkészíteni, amit a helyi vendéglátókból álló zsűri értékelt. A magyar ember természetesen nem csak vetélkedni, virtuskodni szeret, hanem szeret jókat enni-inni és féktelenül mulatni. A versenyt ezért mindig közös vacsora, esetenként pedig utcabál vagy egyéb zenés program zárja.

A siker aztán a rendezvény fejlődésében új utakat nyitott. Ősszel, télen és tavasszal a Szer-torna helyét a Szer-túra vette át, a koreográfia többi eleme (közös vacsora, táncos mulatság) természetesen változatlan maradt. Az alkalmanként más-más útvonalakon zajló túrákon a szeri csapatok egymás után indulnak el és az egymást követő állomáshelyeken különböző akadályokat kell leküzdeni. A rókavadászat mellett lőttünk célba ijjal és csúzlival is, kerestünk kincses ládát, találtunk aranyrögöket egy vízmosásban, „kempingeztünk” a régi vasútállomáson, de jártunk a vízen is, ha a sors úgy hozta. A Snap-szer-parti érdekes módon inkább az erőnket tette próbára, a snapsz-szer parti (pálinkafelismerő-verseny) pedig majdnem az állóképességünket is. A csapatokat a szeri szurkolótábor kíséri végig az úton, így a mozgásélményből és a táj felfedezéséből ők is kivehetik a részüket. A Bárkás-tavi túrán már több mint kettőszázan vettünk részt, ami mindenképpen rekordnak számít.

65. Szentpéteri Esték

66. Szentpéteri Esték

67. Szentpéteri Esték

66-67) that had also to be fulfilled. Apart from the various grand events there had been a need for a slightly different event that would have really been about and for the local people. For an event that would set everybody, great and small, in motion in Óriszentpéter and urge them to want to be part of it and not to miss it. For a set of programmes that would strengthen our sense of belonging together and make us realise that how good it is to be a local resident of ÓRISZENTPÉTER.

We were extremely careful in selecting the content elements for the programmes. The first and maybe the most important such element was the Bunch of Challenges which consists of a series of playful games and contests including team competitions (each settlement has its own team), games taken over from the Peasants' Olympics, specially invented events and some military-type contests. The events of the first (in July) Challenge were the following: sack race, carrying water using a shoulder pole, bale rolling race, local history quiz, screw driving, place kick (and throw), frisbee, and, as a closing event, the tug of war. In August the above repertoire was expanded by adding other events to the list: hand-grenade throwing, shooting, and boot-in-the-basket. And the cook member of each team had to make, after a draw, one of three different meals to be assessed by a jury consisting of local catering and restaurant staff members. Besides enjoying contests and showing off some playful bravado, Hungarian people obviously like to revel in eating and drinking and having a good time. Therefore, the contests are always followed by a joint dinner occasionally ending with a street ball or other programmes with music.

Success has opened up new avenues in developing the events. In autumn, winter and spring the Bunch of Challenges is replaced with the Trekking Teams programme, while the other elements of the choreography (joint dinner, dancing parties) would of course remain the same. On the tours that cover different routes on each occasion the individual settlement teams set off after one another and have to meet different challenges at the individual check-points. In addition to fox-hunting we were shooting at targets with a bow and a catapult, we were looking for a treasure-box, found gold nuggets in a gully, set up a „campsite” at the old railway station, and also walked on water, if our good fate had so demanded. Interestingly, the Schnapser-party had challenged our strength, and the Schnaps-party (a sort of brandy-recognising contest) was a very severe test of our stamina. The teams are followed all along the way by their own supporting fans who can thus also have a good physical exercise and discover the landscape, too. On the Bárkás-lake trekking the number of participants was beyond two hundred, a nice record by all means.

Szentpéter Evenings

This event was born on July 10, 2015 on the 10th anniversary of Óriszentpéter's being a town, but the idea had been brooded for a much longer time and feeding on the nostalgia for the football matches of the old times between teams of the closer or more distant localities in the area. In addition to these matches a number of other objectives and expectations were of course formulated in connection with the **Szentpéter Evenings** (Picture No.65-

Héترétország

A fesztivál 2002-es alapítása az Őrszentpéteri székhelyű Őri Alapítvány nevéhez fűződik, az operatív szervezési feladatokat a helyi Héترét Kft. látja el. Mindkét szervezet vezetője Sülyi Péter, szövegíró, rendező, a Magyar Fesztivál Szövetség elnökségi tagja. **Héترétország** (68-69. kép) az Őrség térben és időben legnagyobb átfogású kulturális eseménye. Összeköti a művészetek által képviselt magas kultúrát a lokális hagyományok hétköznapi értékeivel. Központi helyszíne az Őrszentpéteri Malom Látogatóközpont.

Egyedi, csak Héترétországra jellemző konstrukció a Vendégváró Nyitott Porták hálózata, amely a helyi lakosság - kézművesek, gazdálkodók, kistermelők, szállásadók, különféle termék előállítók - köréből szerveződik és több tucat Őrvidéki településen fogadja a látogatókat a köztivál 10 napja alatt.

Héترétország másik erőssége az összművészeti programkínálat, amely igényes látogatói kört vonz a térségbe, egyben széles kulturális horizontot nyit a helyben lakók számára.

Héترétország (Héترét-land)

*The above name is that of a festival founded in 2002 by the Őri Alapítvány (Őri Foundation) based at Őrszentpéter; the operative organisational tasks are performed by the locally based Héترét Kft. (Héترét Ltd.). Both organisations are headed by Péter Sülyi, a scripter, director, board member of the Association of Hungarian Festivals. The festival **Héترétország** (Picture No.68-69) is the most comprehensive cultural event in the Őrség region both in space and time. It acts as a connecting bridge between the high culture represented by arts and the everyday values of local traditions. The central venue of the event is the Malom (Mill) Visitor Centre at Őrszentpéter.*

A unique feature, characteristic of only the Héترétország Festival is the network of Welcoming Open Homes which is organised with the participation of the local population – artisans, farmers, smallholders, landlords, providers of lodging and makers of various products – and welcomes visitors at several dozens of settlements in the Őrség region during the 10 days of the festival.

Another strength of the Héترétország Festival is the wide choice of all-embracing art programmes that draws a demanding circle of visitors into the area and at the same time opens up a wide cultural horizon for local residents.

68. Héترétország

69. Héترétország

70. Őrségi Félmaraton

sokkal régebben alakult meg az esemény létrejötténél. A verseny három település, Őrszentpéter, Nagyrákos és Ispánk közötti körpályán és három távon, 5, 11,5 és 23 km-en zajlik 350-400 nevező részvételével. Varázsát a táj szépsége és a jó levegő mellett a kedves, családi hangulat adja, amit máris sokan nagyra értékelnek.

71. Őrségi Félmaraton

ship with Őrszentpéter and had been founded just a short time before the organisation of the event. The competition takes place on a circular track between three settlements, Őrszentpéter, Nagyrákos and Ispánk on three different distances, 5, 11.5 and 23 kms with the participation of 350-400 registered runners. The magic of the competition is given by the beauty of the landscape, the good air and the kind and friendly atmosphere that are already highly appreciated by many participants.

72. Őrségi Félmaraton

Őrségi Félmaraton

A sport, a futás és a természet iránti szeretet motiválta az I. **Őrségi Félmaraton** (70-71-72. kép) futóverseny megrendezését 2017 októberében, amely egy teljesen új dimenziót is nyitott az Őrség rendezvénykínálatában. Az ötletgazda szervező az Őrszentpéteri kötődéssel is bíró GoodFoot Running Egyesület, mely nem

The Őrség Half Marathon

The love of sports, running and nature was the primary motivating factor behind the organisation of the First Őrség Half Marathon (Picture No.70-71-72) running competition in October 2017, which had opened up an entirely new dimension in the choice of events in the Őrség region. The event was devised and organised by the Good-Foot Running Club that has a relation-

Őrségi Kerékpáros és Terepfutó Fesztivál

Másodiként Őrszentpéter sport nagyrendezvényeinek kínálatában, komplexitását tekintve azonban úttörő szerepben került lebonyolításra 2018 májusában a nagyszerű program az Őrségi Kerékpáros és Természetbarát Egyesület szervezésében. A kétnapos sportrendezvény keretében **kerékpáros versenyen** (73. kép) és **terepfutáson** (74. kép) indulhatnak a résztvevők.

73. Kerékpáros teljesítménytúra

A versenyközpontban a helyi termelői piac árusai is várják a látogatókat, valamint neves előadók, kiállítók, sportszer forgalmazók képviseltetik magukat és mutatják be portékáikat. A rendezvény az országos Ötpróba programsorozat egyik állomása, így a sportélmény mellett még pontokat is gyűjthetnek az Őrség szerelmesei.

The Őrség Bicycle and Cross Country Running Festival

*Being only the second in the choice of the big sporting events of Őrszentpéter, although playing a pioneering role in terms of complexity, this great Festival had been organised in May 2018 by the Őrség Association of Cyclists and Friends of Nature. This two-day sporting event starts with a **bicycle performance tour** (Picture No.73) for individuals and families and then is continued on the second day with **cross country running** (Picture No.74). In the race centre visitors are welcomed by the sellers of the local farmers' market, and well-known performers, exhibitors and sportswear dealers are also present to show their products and goods. This event is one of the stations of the national Pentathlon series of programmes, so the lovers of the Őrség region can also collect points in addition to having good sporting experiences.*

74. Terepfutás

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	3
ŐRISZENTPÉTER TÖRTÉNETE	5
TERMÉSZETI SZÉPSÉGEK	10
A NÖVÉNYVILÁG RITKASÁGAI	10
Orchideák	10
Réti virágok	12
Erdei fajok	14
GOMBÁK	16
AZ ÁLLATVILÁG KÜLÖNLEGESSÉGEI	19
Lepkék	19
Gólyák	21
Erdei odúlakó madarak	23
Nagyvad fajaink	24
TÁJKÉPI JELLEGZETESSÉGEK	27
A Szala-völgye	27
Tókák	28
Kaszáló gyümölcsösök	29
TERMÉSZETKÖZELI ÉLMÉNYEK	30
Bárkás-tó	30
Parkerdő	31
Park és játszótér	33
Őrségi Termelői Piac	34
KIÁLLÍTÁSOK, GYŰJTEMÉNYEK	35
Csörgőalma gyümölcsöskert	35
Natura 2000 Fogadó és Látogatóközpont	36
Szikszay Edit helytörténeti és néprajzi gyűjtemény	37
Muraközi ménés	38
ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG	39
Szeres településszerkezet	39
Szent Péter templom	40
Református templom és az őrségi református hagyomány	41
Középkori téглаégető	42
RENDEZVÉNYEINK	43
Őrségi Vásár	43
Őrségi Tökfesztivál	45
Szentpéteri Esték	47
Hétrétország	49
Őrségi Félmaraton	50
Őrségi Kerékpáros és Terepfutó Fesztivál	51